

VELIKO SVETSKO vestnik

Letnik XXV.

Celovec, petek, 2. oktober 1970

Štev. 39 (1473)

Po taboru

Proslava stoletnice koroških ljudskih taborov na Bistrici pri Pliberku je v nedeljo 20. septembra bila tako veličasten dogodek, da zasluži še dolgo posebno pozornost. Tudi če izuzamemo udeležence iz Slovenije in Trsta, se je ta dan zbralo namreč najmanj 3000 koroških Slovencev iz Podjune, Roža, z Gur in iz Zilje, da manifestirajo svojo enotnost in svojo voljo do obstoja in vsesplošnega razvoja. Starejši, v borbi za narodnostne pravice osiveli možje so izjavljali, da od leta 1920 naprej ne pomnijo takega množičnega zbora koroških Slovencev.

Ali ni zato posebno čudno, da skoraj celotni nemški tisk, pa tudi Naš tednik, poskušajo enostavno zamolčati to edinstveno manifestacijo koroških Slovencev? Nemškemu časopisu, ki so prej odrekli sklicateljem pravico govorjenja v imenu naše narodnostne skupnosti, je verjetno vzelo sapa, ko so morali ugotoviti, da vse njihovo hujskanje ni nič pomagalo in naših ljudi ni odvrnilo od pomembne prireditve. Nasprotno je prav ta očitna pomoč odklonilnemu stališču nekaterih konservativnih slovenskih politikov do skupne proslave marsikaterega koroškega Slovenca tudi iz tabora NskS dovedla, da se je odzval vabilu sklicateljev tabora, ki so vsemu nasprotovanju navkljub pozivali na potrebo enotnosti, jo na terenu skoraj povsod uresničili in končno na proslavi tako veličastno manifestirali.

Zato naši ljudje tudi niso mogli razumeti, da so nekateri župniki prav ta dan organizirali razne izlete faranov, kar se na rožalsko žegnanje do sedaj v Podjuni ni nikdar zgodilo; prav tako so bili številni pevci, ki večinoma pojejo tudi v cerkvenih zbora, začuden, da skupne vaje niso smeli imeti v dvorani farnege doma. Začuden so številni udeleženci na proslavi tudi ugotavljali, da slovenskih duhovnikov z izjemo dveh ali treh v civilu sploh ni bilo videti na doslej najbolj veličastnem zboru koroških Slovencev.

In vendar je proslava potekala brez vsakeršnih izpadov na eno ali drugo stran, z dostojno, toda mogočno izpovedjo, da smo koroški Slovenci še tukaj in da kakor naši pred-

Smrt

predsednika Naserja

POMENI VELIKO IZGUBO ZA VES SVET

V torek je v Kairu nenadoma umrl predsednik Združene arabske republike Gamal Abdel Naser, umrl za srčno kapjo neposredno po velikem sestanku arabskih voditeljev, na katerem so razpravljali o današnjem resnem položaju na Srednjem vzhodu in zlasti v Jordaniji. Umrl je tako rekoč za konferenčno mizo, umrl sredi dela in prizadevanja, ki je vsa leta veljalo enotnosti med arabskimi narodi in stvari miru v tem delu sveta.

Vest o smrti predsednika Naserja je globoko odjeknila po vsem svetu. Povsod so poudarili, da je današnji svet zgubil enega velikih državnikov, zgubil ravno v trenutku, ko bi bil njegov vpliv še posebno važen in potreben. Zato je ob njegovi nenadni smrti tudi zavlada splošna zaskrbljenost za nadaljnji razvoj stvari, zaskrbljenost ne nazadnje tudi zato, ker bi prav lahko prišlo do notranjih bojov, ko bo šlo za nasledstvo Naserja tako na položaju predsednika ZAR kakor tudi v drugih medarabskih funkcijah, ki jih je zavzemal in s svojim vplivom izravnal razna nasprotja.

Predsednik Naser je imel izreden ugled v vseh arabskih deželah in sploh v svetu, kjer se je posebno uspešno zavzemal za uveljavljanje politike neuvrčenosti. Ni gradil le notranjega razvoja svoje države, temveč tudi enotnost arabskega sveta. Velik del svojega življenja

niki pred sto leti in potem skozi vso dobo tudi danes terjamo pravice, ki nam gredo. Zato niti molk o tej mogočni proslavi niti poskus njenega izmalichenja, da se primerja z dogajanjem zadnje nedelje v Pliberku, ne bosta mogla zabrisati veličastne manifestacije enotnosti in mogočne izpovedi življenjske volje naše narodnostne skupnosti ter njene odločne zahteve po enakopravnosti v mirnem sožitju z narodom sosedom.

je posvetil prav temu, da bi med arabskimi državami ustvaril takšno enotnost, ki bi jim omogočila upreti se kakršnimkoli zunanjim pritiskom. Čeprav v osemnajstih letih svojega državnikega dela ni žel samo uspehov, marveč je moral prenašati tudi številne poraze, pa je veljal za neoporečnega voditelja arabskega sveta; veljal je za tistega državnika, v katerega niso verovali le preprosti ljudje, marveč so ga spoštovali, cenili in priznavali tudi vsi ostali predstavniki arabskih držav.

Včerašnji pogreb je dovolj zgovorno pričal o vsem tem. Od predsednika Naserja so se poslovili vodilni predstavniki številnih držav iz vseh delov sveta — izkazali so poslednjo čast velikemu tvorcu napredka v arabskih deželah in graditelju afriške enotnosti, doslednemu pristašu politike mirnega sožitja in enakopravnosti sodelovanja med narodi.

Kdaj obvestilo o gradnji slovenske gimnazije?

Prefekli teden smo poročali o pismu ZSO ministru za prosveto in umetnost glede gradnje lastnega poslopja za slovensko gimnazijo. Da je gradnja poslopja nujna, so slovenski zastopniki ponovno poudarili, pritrtili pa so jim pristojni organi v deželi.

Gradnja poslopja za Državno gimnazijo za Slovence v Celovcu se je v zadnjem času omenjala vselej v eni sapi z nameravano grad-

njo poslopja za velikovško gimnazijo. V sredo so prinesli časopisi uradno vest, da so finančna sredstva za gradnjo velikovške gimnazije odobrena. Žal moramo ugotoviti, da podobnega sporočila o zagotovljenih sredstvih za gradnjo poslopja slovenske gimnazije še ni.

Z druge strani smo izvedeli, da je bila pred nedavnim pri ministru za gradnje in tehniko delegacija deželnega šolskega sveta. V dele-

gaciji sta bila tudi arhitekta Oswald in Nitsch, ki sta pripravila idejni osnutek bodočega poslopja slovenske gimnazije. Na ministrstvu so želeli nekatere spremembe, sicer pa so se s predloženimi načrti strinjali.

Menda je v proračunu za leto 1971 predvidena tudi postavka za gradnjo slovenske gimnazije, ki naj bi stala okroglih 30 milijonov šilingov. Vendar pa razen nepotrjenih vesti glede tega še ni nobenega sporočila, tako da ostane določena negotovost. Če bi bilo vse v redu, bi zelo verjetno to hitro sporočili, in sicer istočasno z izjavo o velikovški gimnaziji.

Ne smemo si privoščiti razkošja

DA BI SE POIGRAVALI Z NAŠO ENOTNOSTJO

Prejšnji teden je jugoslovanski predsednik Tito v razgovoru s političnimi predstavniki Zagreba načel vprašanje reorganizacije najvišjega državnega vodstva. Njegova izvajanja so vzbudila splošno zanimanje v najširši mednarodni javnosti, kajti spregovoril je tudi o tem, kako naj bi bilo urejeno vodstvo za tedaj, ko njega ne bo več.

Ko je govoril o tem, zakaj je potrebna reorganizacija najvišjega državnega vodstva, je predsednik Tito dejal: Zunaj so že obširno pisali, da bo ta Jugoslavija razpadla, ko se bom umaknil. Tudi pri nas je bila vrsta kombinacij, kdo bo prišel na moje mesto. Pri tem sem mislil, da bi to utegnilo povzročiti zelo hudo krizo. Prav zato, da naša jugoslovanska socialistična skupnost ne bi zašla v takšno krizo — kar mnogi na tihem želijo — moramo izpeljati to reorganizacijo. Storit moramo vse, da bo

naša socialistična skupnost Jugoslavija ostala trdna, neodvisna od tega, kdo bo na tem mestu.

Predsednik Tito je predlagal, naj bi se ukinila dosedanja funkcija predsednika republike in ustanovilo predsedstvo SFRJ, to je kolektivno vodstvo, avtoritativno telo, ki bi imelo polno odgovornost. V tem telesu, je poudaril, mora biti dosežena enotnost, ki bo s svoje strani vplivala na enotnost celotne skupnosti. To bo kolektivno telo, za katerega bomo morali vsi skrbeti, da bo čimboljše, čimbolj učinkovito, da bodo v njem ljudje, ki imajo pri nas čim večjo avtoriteto. Tedaj tudi ne bo tistih nasprotij med republikami oziroma med posameznimi republikami in federacijo.

„Lahko trdim,“ je naglasil predsednik Tito, „da je šlo pri mnogih mednarodnih razprtijah za malenkosti, ki bi jih bili vse lahko mirno

rešili. In to nam je sedaj bolj ko kdaj prej potrebno. Bolj kot kdajkoli doslej potrebujemo enotnost naše države. To enotnost smo zelo težko kovali, skovali smo jo s krvjo. Zato moramo vselej imeti v mislih, koliko nas je to stalo, in ne smemo si dovoliti razkošja, da bi se sedaj poigrali z našo enotnostjo.“

V svojem govoru je predsednik Tito poudaril tudi potrebo po hitrejšem razvoju samoupravljanja, po večji skrbi za delovnega človeka in po dogovorjenem reševanju vseh vprašanj med republikami. Predvsem pa je naglasil, da je treba napraviti vse za ohranitev in utrditev enotnosti, „kajti — kakor je ugotovil — če bomo enotni in trdno odločeni, da bomo našo deželo, tedaj ne bo nihče smel segati po naši svobodi in neodvisnosti.“

PREDSEDNIK NIXON V EVROPI

Kakor smo v našem listu že poročali, se je ameriški predsednik Nixon tudi letos odločil za obisk v Evropi. Ta obisk se je pred dnevi začel v Italiji, in sicer v znamenju velikih demonstracij, pri katerih so množice delovnih ljudi protestirale proti politiki predsednika Nixona in njegove vlade, kakor prihaja do izraza predvsem v Vietnamu. Med bivanjem v Italiji je predsednika Nixona sprejel tudi papež Pavel VI.

Te dni pa biva predsednik Nixon na obisku v Jugoslaviji, kjer je gost predsednika Tita. Politični opazovalci v tej zvezi poudarjajo, da po-

meni ta obisk veliko afirmacijo za Jugoslavijo. V jugoslovanskih političnih krogih pa so glede obiska poudarili, da bodo vodilni predstavniki Jugoslavije v razgovorih s predsednikom Nixonom in njegovi misli spremljevalci jasno povedali svoje stališče k posameznim svetovnim problemom, ne da bi zaradi različnih mnenj kršili običajne oblike gostoljubnosti in diplomatskih navad.

V prihodnjih dneh pa bo predsednik Nixon obiskal še vrsto drugih držav, kjer bo prav tako razgovarjal z njihovimi vodilnimi predstavniki.

GRAZER HERBSTMESSE 1970

vom 3. bis 11. Oktober

Reichhaltiges Angebot für gewerblichen und landwirtschaftlichen Betriebsbedarf und die gesamte Haus- und Wohnwirtschaft

Geöffnet täglich 9—18 Uhr, am Donnerstag bis 20 Uhr

Avstrijska živilska industrija

VEDNO BOLJ POD VPLIVOM MEDNARODNEGA KAPITALA

Živilska industrija postaja vedno bolj torišče dejavnosti mednarodnega kapitala. Ta kapital opazamo v živilski industriji skoraj vsake države. Študija o vplivu inozemskega kapitala v avstrijskem gospodarstvu, ki jo je letos objavila dunajska delavska zbornica, daje med drugim tudi dober primer vpliva mednarodnega kapitala v živilski industriji. Iz nje je zlasti razvidno, da je sicer klasična predelava kmetijskih pridelkov v mlinih, po mlekmah ter tovarnah škroba in sladkorja, v tovarnah testenin in klasičnih mesnih izdelkov v Avstriji takorekoč v celoti v rokah domačega industrijskega kapitala in združništva, toda na industrijo finalnih, že skoraj pripravljenih jedil, ki so v čedalje večji izbiro po samopostrežbah, pa ta kapital skoraj nima več nobenega vpliva. Tu je gospodar mednarodni kapital.

V Avstriji je bila do leta 1969 industrija piva še docela v rokah domačega kapitala. Lani pa je z vdorom nemškega Oetkerjevega koncerna v Osterreichische Brau AG prišla pod vpliv mednarodnega kapitala. Ta koncern tudi drugače čedalje bolj razvija svoj vpliv v avstrijski živilski industriji. V Beljaku ima industrijo pripravljenih juh, ki jih na trgu srečujemo pod imenom ETA. S svojimi tradicionalnimi izdelki, to je s pecilnimi praški in praški za pudingo, pa v Avstriji obvlada več kot polovico trga. V Osterreichische Brau AG ima več kot četrtno delnic.

Podobno kot Oetker je v avstrijski živilski industriji že precej let zastopan holandski Unilever-koncern. Za tovarno maščob v Atzgersdorfu, ki jo je kupil od svoječasne avstrijske firme Schicht, je leta 1962 kupil industrijo globoko hlajenih živil in lednih krem Petter v Großenzersdorfu.

V industriji finalnih živil igrajo poleg Oetkerja in Unilevera še drugi mednarodni koncerni veliko in čedalje večjo vlogo. Med njimi naj bo najprej omenjen drugi največji evropski koncern živilske industrije Nestle. V Avstriji se uveljavlja z industrijo kondenziranega mleka, kofeina proste kave, s produkti, ki so znani pod imenom Maggi, s hranili za otroke in dietike ter z zvrstmi sladoleda pod imenom Jopa. Po zbranih podatkih obvlada Nestle 90 odstotkov avstrijskega trga z juhinimi začimbami, 40 odstotkov trga s kofeina prosto kavo, z globoko hlajenimi živilami in sladoledom ter okoli 70 odstotkov trga z kondenziranim mlekom. Lani se je v industriji globoko hlajenih živil Nestle združil s Unilever-koncernom, s katerim sedaj avstrijski trg s temi živilami skoraj docela obvlada. Skupne družbe obeh koncernov obstajajo sedaj v Avstriji, v Italiji in v Zvezni republiki Nemčiji, glavno besedo pa ima v njih Unilever s tremi četrtinami osnovnega kapitala.

S to združitvijo je postal Nestle resen konkurent Oetkerja, pa tudi Knorra v Welsu. Knorr sodi v sklop koncerna živilske industrije, ki ga naletimo v Franciji, Veliki Britaniji in Zvezni republiki Nemčiji in katerega produkti so na trgu znani pod imenom Mäzena. V Avstriji se je ta koncern potom Knorra specializiral na izdelke raznih juh, ovsenih kosmičev, izdelkov iz škroba ter jedilnega olja, zadnje čase pa se uveljavlja tudi z otroškimi hranili.

Z izdelki pod imenom OVOMALTINE se na Dunaju čedalje bolj uveljavlja družba A. Wanderer, ki je od leta 1967 naprej sestavni del švicarskega Sandoz-koncerna. V roke švicarskega kapitala je prešla tudi avstrijska industrija kave Franck-Kathreiner s svojimi sestrskimi podjetji Titze in Kultura. Švicarski kapital, ki dela v tej industriji pod imenom Interfrank Holding AG Zürich, ima podjetja živilske industrije tudi v Franciji, Italiji, Švici in Zvezni republiki Nemčiji. V proizvodni program te družbe sodijo izdelki pod imenom Doro, Caro, Titze, Ara in Tomy.

Inozemski kapital je na velikem pohodu tudi v industriji konzerv. Do letos je ta kapital operiral zlasti pod registriranimi družbami FELIX-Austria, PHONIX in SCANA-AMICO. Medtem je družba -FELIX, ki je v rokah švedskega kapitala, kupila družbo PHONIX in ima s tem tovarne konzerv v Mattersburgu in Bruchenneudorfu na Gradiščanskem ter v Raadorfu na Nižjem Avstrijskem. Švi-

carska družba SCANA-AMICO je etabliрана v Bregenzu, Andauu, Neusiedlu, neko nemško podjetje konzervne industrije pa se zadnje čase uveljavlja na Štajerskem v Feinkostfabrik Ehrenhausen.

Ta oris uveljavljanja mednarodnega kapitala v živilski industriji zajema le industrijo finalnih, skoraj docela pripravljenih jedil. Industrija mesnih izdelkov je iz njega v bistvu izvzeta. Prav v tej industriji pa v zadnjem času tekmujejo za svoj vpliv kmetijstvo združništvo, združjenje konzumnega združništva

GÖC in trgovska združenja ADEG, SPAR ter A&O, pa tudi čedalje večja vrsta diskonterjev. V koliki meri pri enem ali drugem teh podjetij vpliva na razvoj njegove dejavnosti mednarodni kapital, še ni mogoče točneje povedati, da pa vpliva, je očitno že iz strukture lastništva na združenjih ADEG, SPAR, A&O ter diskonterjev.

Katerokoli zvrst živilske industrije bi po tem pregledu vzeli podrobneje v pretres glede možnosti, da bi z njo kmetijstvo kooperiralo kot dobavitelj surovin, vedno spet bi morali ugotoviti, da ob taki koncentraciji, kakor jo vidimo v tej industriji, kmetijstvu ne preostane drugega kot enakovredna koncentracija v proizvodnji in ponudbi na trgu. Zaenkrat skoraj edina pot v to smer pa so kmetijske proizvodne skupnosti ali krožki, v katerih se kmetje na eni strani specializirajo na določeno proizvodnjo, na drugi pa skrbijo za standardizirano kvaliteto, množično ponudbo in skupno vnovčenje svojih pridelkov.

(bl)

Mestni promet v Ljubljani

JE OBHAJAL SEDEMDESETLETNI JUBILEJ

Pred 70 leti so v Ljubljani položili prve tramvajske proge in leto pozneje je začel po ljubljanskih ulicah voziti prvi tramvaj. Takrat je bil ljubljanski tramvaj last splošne maloželezniške družbe, ki je imela svoj sedež na Dunaju. Celotno tramvajsko "omrežje" v Ljubljani je ob svojem začetku obsegalo skupaj le 5,2 km prog. V naslednjih letih pa je ljubljanski mestni promet doživel razne faze razvoja — od odprtega "fiakarskega" vagona do modernjših oblik. Leta 1953 je moral odstopiti svoj prostor modernjšim trolejbusom, ki pa

so, kot kaže, tudi že "doslužili", kajti razvojni program ljubljanskega mestnega prometa predvideva njihovo zamenjavo s tako imenovanimi avtobusi-sklopniki.

O razvoju ljubljanskega mestnega prometa govorijo tudi naslednje številke: leta 1910 je takratni mestni promet imel vsega skupaj 18 vozil, medtem ko zdaj prevažajo potnike širom po Ljubljani že 627 vozil. Pred 60 leti je bilo pri mestnem prometu zaposlenih 75 delavcev in uslužbenec, zdaj pa jih je 2542. Takratni mestni promet je prepeljal 1.150.000

potnikov, zdaj pa jih prepelje že 81 milijonov.

Razvojni program do leta 1975 predvideva povečanje zmogljivosti v potniškem prometu za 250 odstotkov. V tej zvezi bodo sedanji vozni park do leta 1973 popolnoma modernizirali in so v ta namen predvidene investicije v višini kakih 170 milijonov dinarjev. Za mestni promet v Ljubljani skrbi leta 1958 ustanovljeno podjetje Ljubljana-transport, ki je svojo dejavnost razširilo tudi na medkrajevni in tovrni promet, od leta 1960 pa se poleg tega bavi še s turizmom.

V Sovjetski zvezi bodo gradili tovarne francoskih tovornjakov

Francija in Sovjetska zveza sta pred nedavnim podpisali nov sporazum o gospodarskem sodelovanju. S podpisom tega sporazuma se je zaključila peta seja tako imenovane francosko-sovjetske "velike komisije" na ravni strokovnjakov in gospodarstvenikov obeh držav. Protokol sta podpisala francoski finančni minister Giscard d'Estaing in podpredsednik sovjetske vlade Kirilin, kateri je bival na uradnem obisku v Franciji.

V glavnem se novi sporazum nanaša na obsežne projekte v zvezi z izgradnjo sovjetske avtomobilske industrije. Sovjetska zveza bo namreč za obnovitev obstoječih avtomobilskih kombinatov potrošila nad 350 milijonov francoskih frankov in bo s tem denarjem nabavila v Franciji nove stroje. Enako vsoto pa bo Sovjetska zveza porabila za gradnjo nove tovarne tovornjakov, ki jo bo ob sibirski reki Kami zgradilo francosko avtomobilsko podjetje "Renault". Pri tem gre za gradnjo ogromnega kombinata, v kate-

rem bodo proizvajali nad 150.000 veletovornjakov na leto.

Francosko avtomobilsko podjetje "Renault" bo na podlagi tega sporazuma postalo glavni sovjetski partner pri obnavljanju in izgradnji avtomobilske industrije. Poleg tega pa bodo Francozi nudili sovjetski vladi tudi naprave za ureditev večjega kombinata celuloze, medtem ko bodo francoski strokovnjaki proučevali možnosti za izkoriščanje velikih ležišč bakra v Sibiriji.

Pomembnost najnovejšega francosko-sovjetskega sporazuma izhaja predvsem iz dejstva, da gre pri tem za izvedbo znanega sovjetskega načrta o tovarni veletovornjakov za katerega je vladalo veliko zanimanje tudi v drugih zahodnih gospodarskih krogih, predvsem v Ameriki. Tako je na primer pred meseci obiskal Moskvo in razgovorjal s predsednikom sovjetske vlade Kosiginom znani ameriški podjetnik Henry Ford, ki je ponudil sodelovanje svojega koncerna pri gradnji avtomobilskega kombinata na reki Kami. Toda njegove načrte so potem prekržili generali v ameriškem obrambnem ministertvu, ki so bili mnenja, da so kamioni, ki naj bi jih izdelovala nova tovarna v Sibiriji, nevarno strateško vozilo, ki bi lahko služilo tudi za prevoz vojaškega materiala.

Podobni pomisleki so bili vzrok, da tudi ni prišlo do sodelovanja italijanskega podjetja Fiat pri gradnji sovjetske avtomobilske tovarne. Nasprotno pa Francozi takih pomislekov niso imeli in so zato dobili velika naročila, ki bodo francoskim gospodarskim krogom brez dvoma nudila mnogo razvojnih možnosti in ne nazadnje tudi gospodarske koristi.

Sicer pa je o novih tovarnah podpredsednik sovjetske vlade Kirilin ob podpisu sporazuma dejal, da bodo te tovarne zgrajene po sovjetskem sistemu in jih bodo nadzorovali sovjetski strokovnjaki, izkoristile pa bodo vse napredke francoske tehnike.

POŠIROKEM SVETU

DUNAJ. — Ob zaključku uradnega obiska romunskega državnega predsednika Ceausesca v Avstriji je bilo objavljeno skupno sporočilo, v katerem je med drugim rečeno, da odnosi med Avstrijo in Romunijo lahko služijo kot zgled za sodelovanje med državami z različnimi družbenimi in političnimi sistemi. V izmenjavi mnenj o mednarodnih vprašanjih je bil na prvem mestu problem varnosti in sodelovanja v Evropi. Obe strani sta naglasili, da se je v mednarodnih odnosih treba odpovedati uporabi sile, hkrati pa opozorili na čedalje večjo in pomembnejšo vlogo malih in srednjih držav. Posebej so se v razgovorih zavzeli za krepitev vloge Združenih narodov pri utrjevanju miru ter za dosledno spoštovanje načel ustanovne listine OZN.

PHNOM PENH. — V Kambodži se nadaljuje boji med narodnoosvobodilno vojsko ter enotami sedanega Lon Nolvega režima. Prejšnji kambodški predsednik princ Sihanuk, ki živi zdaj v Pekingu, je predstavnikom tiska izjavil, da osvobodilne enote nadzorujejo več kot dve tretjini kambodškega ozemlja. Na vsem osvobojenem ozemlju razpisujejo volitve in uveljavljajo načelo ljudske oblasti. Sihanuk je tudi dejal, da bo njegova vojska do konca leta štela že 30.000 mož. Letos sicer še ne namerava napasti Phnom Penha, toda že prihodnje leto — je poudaril Sihanuk — "kambodška prestolnica ne more računati s tem, da bo vse mirno".

NEW YORK. — Na sedanjem zasedanju glavne skupščine OZN je prejšnji teden govoril tudi jugoslovanski zunanji minister Mirko Tepavac, ki je opozoril na današnje stanje v svetu ter poudaril potrebo po krepitvi svetovne organizacije in spoštovanju njenih načel. "Svet, s katerim nismo zadovoljni, ni mogoče čez noč izboljšati, lahko pa ga čez noč porušimo. Zato morajo biti Združeni narodi neomajen pobudnik in nosilec vsesplošnih dejanj za uvedbo novih odnosov, na podlagi katerih bi bila možna resnična varnost in enakopravnost med vsemi državami in narodi sveta."

RIM. — Sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko bo 10. novembra prispel na večdnevni obisk v Italijo, kjer bo gost italijanskega zunanjega ministra Alda Mora.

FRANKFURT. — Bivši nacistični zdravnik Horst Schumann, ki se je več kot deset let skrival v Afriki, se je zdaj znašel pred nemškim sodiščem. Obtožnica ga dolži, da je v letih 1940 in 1941 sodeloval pri uboju več kot 15.300 duševno zaostalih ljudi. Schumann je med preiskavo izjavil, da je v Gravenecku v okviru nacističnega programa evtanazije ustanovil center za pokončevanje bolnikov, ki so jih likvidirali, da "bi sprostili bolnišnico za ranjene vojake".

TRST. — Šele štiri mesece po občinskih volitvah je tudi v Nabrežini na Tržaškem uspelo izvoliti novo upravo. Zavlačitev je povzročila predvsem krščanskodemokratska stranka, ki je ob tej priložnosti skušala prvič v zgodovini doseči v tej občini župana italijanske narodnosti. Končno pa je morala popustiti in skupaj s socialisti ter slovensko listo skleniti sporazum, po katerem je bil za župana ponovno izvoljen Slovenec dr. Drago Legiša. Za rešitev "občinske vladne krize" v Nabrežini je obstajala tudi še druga možnost, namreč sporazum med socialisti, komunisti in slovensko listo, kar bi brez dvoma zagotovilo še večje upoštevanje Slovencev.

MOSKVA. — Pričakujejo, da bodo letos v Ruski socialistični republiki pridelali okoli 110 milijonov ton pšenice, kar je bil najvišji pridelok doslej. Povprečni pridelok na hektar ocenjujejo na 16,1 metrske stotov, kar prav tako predstavlja nov rekord.

NEW YORK. — Kakor smo v našem listu že pisali, bo v drugi polovici oktobra slavnostni del letošnjega zasedanja glavne skupščine OZN, posvečen 25-letnemu jubileju svetovne organizacije. Ob tej priložnosti pričakujejo na sedežu OZN v New Yorku okoli 70 vodilnih državnikov iz vseh delov sveta. To povzroča krajevnim oblastem seveda velike skrbi, saj morajo ukreniti vse potrebno za varnost tujih državnikov. Newyorški župan John Lindsay napoveduje, da bodo za varnostne ukrepe porabili okrog 4 do 5 milijonov dolarjev.

KOPENHAGEN. — Na nedavnem zasedanju mednarodnega monetarnega sklada je predsednik svetovne banke za obnovo in razvoj Robert McNamara ostro kritiziral visoke izdatke za oboroževanje. Dejal je, da se na svetu za vojsko izda letno 180 milijard dolarjev. Pretežni del te astronomske številke odpade na najrazvitejše države, ki pa le nerade odvajajo letno 7 milijard dolarjev za nevojaške potrebe. Zato je McNamara pozval razvite države, naj dajo več sredstev za miroljubne namene.

Nobelovci pozivajo narode sveta

da odpravijo sredstva za množično uničevanje

Skupina šestih Nobelovih nagajencev za mir je naslovila na države vsega sveta poziv, da v "desetletje razorožitve" odpravijo strahotna sredstva za množično uničevanje. Ta poziv vsebuje deklaracija o miru in razorožitvi, ki so jo Nobelovi nagajenci poslali Združenim narodom.

"Ni nobenega upanja," poudarjajo Nobelovi nagajenci v svoji deklaraciji, "če ne bo doseženo vzajemno razumevanje glede ukrepov razorožitve. Da civilizacija ne bi pretrpela poraza, ki je ne bo nikoli ozdravil, in da bi človek preživel na našem planetu, je nujno potrebno, da desetletje razorožitve upraviči svoje ime."

Nobelovi nagajenci menijo, da so pogovori obeh velikih sil — Amerike in Sovjetske zveze — o omejitvi strateškega oboroževanja znamenje, da ti dve sili razumeta, da jima oboroževalna tekma ne zagotavlja varnosti in da mora biti zaustavljena. Opozarjajo pa, da bi posledice neuspeha teh pogovorov utegnile biti strahotne, zato pozivajo obe veliki sili, da v zaustavitvi dirke v jedrskem oboroževanju najprej sprejmeta vzajemni moratorij glede razvoja in razmestitve mnogih ofenzivnih in defenzivnih raketno-jedrskih sistemov.

Stalni predstavniki Jugoslavije, Mehike in Švedske v OZN so zahtevali od predsednika glavne skupščine svetovne organizacije, da se ta deklaracija o miru in razorožitvi razmnoži in razdeli kot uradni dokument letošnje glavne skupščine Združenih narodov.

„Mladi rod” v dvajseto leto

Šolski list za koroško mladino „Mladi rod” je s pričetkom letošnjega šolskega leta stopil v 20. leto svojega izhajanja. „Mladi rod” že nekaj let ureja šolski nadzornik Rudolf Vouk, izdaja pa ga Delovna skupnost učiteljev na dvojezičnih šolah pri Deželni šolskem svetu za Koroško.

Vsakemu pedagogu je jasno, kako važno in odgovorno nalogo ima „Mladi rod”. V začetku je bil list pogosto edino slovensko čtivo, s katerim so se srečavali šoloobvezni otroci na dvojezičnem področju Južne Koroške. Tedaj v šolskih knjižnicah še ni bilo slovenskih knjig. V zadnjem času pa se je stanje na tem področju nekoliko izboljšalo; učitelji so si poskrbeli za ljudskošolske knjižnice tudi slovenske knjige. Pomen „Mladega roda” pa se vsa ta leta ni nikakor zmanjšal. Pestro in zanimivo branje je pripravljeno za prvošolčke, pa tudi učenci višjih razredov osnovnih šol najdejo v „Mladem rodu” dosti zanimivega in poučnega.

Poleg mladinskega verskega lista

je „Mladi rod” edini mladinski list, ki izhaja na Koroškem v slovenskem jeziku. Pred letom 1958, ko je bila dvojezična šola za vse šolarje dvojezičnega ozemlja na Koroškem obvezna, je „Mladi rod” imel seveda večjo naklado in je izhajal mesečno. Ko so odpravili obvezno

dvojezično šolo, s katero so se v prvih povojnih letih toliko ponašali, so „Mladi rod” prejeli le še učenci, ki so jih starši prijavi k dvojezičnemu pouku. Danes je „Mladi rod” dober učni pripomoček pri pouku slovenščine na dvojezičnih ljudskih šolah in na glavnih šolah dvojezičnega ozemlja ter za slovenski jezikovni pouk na nižji stopnji srednjih in višjih učnih zavodov. V letih svojega obstoja je list seveda spreminjal zunanjsčino. Vsebinsko pa je „Mladi rod” skozi vsa leta otrokom skušal približevati slovenske mladinske pisatelje. V zadnjih letih so sodelavci „Mladega roda” objavljali v listu tudi krajše domoznanske sestavke ter primerke „Iz jezikovne vadnice”. Prav zadnja rubrika kaže, kako je otroke mogoče na lahek in primeren način seznaniti s slovničnimi pravili slovenskega jezika.

Glavnemu uredniku in sodelavcem „Mladega roda” želimo pri njihovem nadaljnjem odgovornem in hkrati hvaležnem delu še mnogo uspehov.

VABILO

Slovensko prosvetno društvo „Biserica” v Celovcu vabi na znanstveno predavanje F. J. Bistra „Koroški Slovenci ob razpadu avstro-ogrske monarhije.”

Predavanje bo v petek 2. oktobra 1970 ob 20. uri v Dijaškem domu Slovenskega šolskega društva, Celovec, Tarviser Straže 16.

K številni udeležbi vabi društveni odbor.

Meina Schellander - uspešna koroška umetnica sodobnega kova

Pred kratkim je razstavljala Meina Schellander, akademski grafik iz Bilčovsa, svoja umetniška dela „povsod naokoli po Celovcu” („ibarov ummatum in Klognfurt”). (Slovenski vestnik je poročal o tej razstavi v štev. 34, 28. 8. 1970).

Meina Schellander je znana kot iznajdljiva ustvarjalka. Tako si je za omenjeno razstavo izmislila železen obešalnik, na katerega je obesila svoje slike. S tem potujočim obešalnikom je potovala „povsod naokoli po Celovcu” in ga razstavljala v raznih institucijah: v Deželni galeriji, v Deželni vladni, v kavarni Lerch, v Mestnem gledališču, v trgovski zbornici ter na raznih drugih krajih v mestu.

Meina Schellander je ustvarjalka, ki je na svoji umetniški poti zelo hitro napredovala in se od danes na jutri povzpela med priznane likovne ustvarjalce. Rodila se je leta 1946 v Celovcu, svoja otroška in mladostna leta pa je preživela v Bilčovsu. Po maturi na celovškem učiteljskem se je jeseni 1966 posvetila študiju na umetnostni akademiji na Dunaju, kjer je leta 1970 diplomirala pri prof. M. Melcherju in postala akademski grafik.

Nekaj posebnega v njenem umetniškem napredovanju je to, da je že med svojim študijem na Dunaju vzbudila pozornost strokovnih krogov za umetnost, kar se posreči le najbolj nadarjenim študentom te stroke. Za-

to srečamo Meino Schellander že leta 1968 na razstavah v Domu umetnikov v Celovcu ter pri ÖDK, leta 1969 pa razstavlja na Dunaju na umetnostni akademiji ter v dunajskem Domu umetnikov. Istega leta dobi nagrado dunajskega sklada za umetnost pri centralni hranilnici dunajske občine. Tej sledijo razne druge subvencije ter nakupi javnih ustanov, kot so prosvetno ministrstvo, Alber-

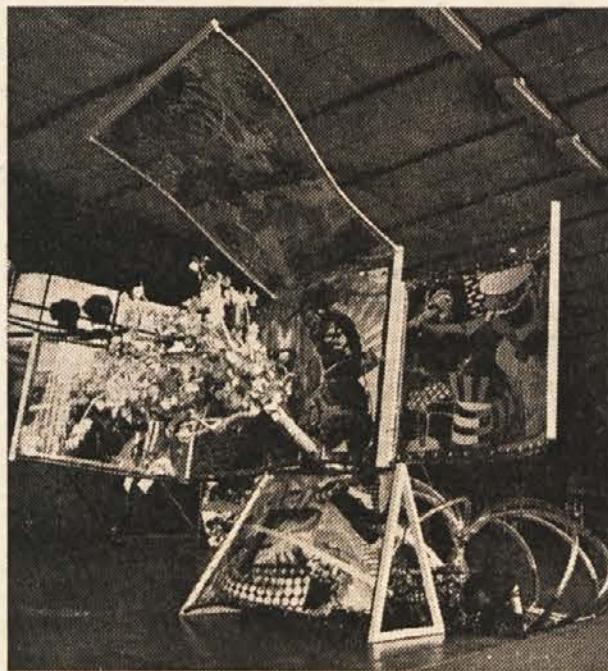
tina na Dunaju, koroška deželna vlada ter celovška občina.

S trdim delom in železno voljo si je mlada nadarjena umetnica priborila priznanje javnosti. Zato se nam ni treba čuditi, da je letos dosegla enega največjih svojih uspehov, ko je od aprila do julija razstavljala svoje „Bildlinge” v dunajski Mestni hali (Wiener Stadthalle), ko so tam predvajali musical „Hair”.

S kompozicijo „Bildlinge” se je ustvarjalka začasno umaknila od grafike na steni v prostor. Osrednja misel je drevo, čigar pozicija je gibanje — negacija ustvarjenega.

(„diese dinge werden gebaut, um unter menschen, in menschen, mit menschen zu funktionieren. diese dinge baue ich, um sie abzubauen” — (Meina Schellander v programu k razstavi „drei bildlinge” v dunajski Stadthalle, maj/juni 1970).

Mihael Kulnik

BESEDE Z BISTRIŠKEGA TABORA:

Živeti hočemo v miru in v medsebojnem spoštovanju z narodom sosedom

Kakor smo poročali že zadnjič, je uvodni govor na proslavi stoletnice taborov na Koroškem, ki je bila predzadnja nedeljo na Bistrici pri Pliberku, imel pliberški podžupan Mirko Kumer, medtem ko je zaključne besede spregovoril bivši deželni poslanec Janko Ogris st. iz Bilčovsa. Ker obeh govorov v zadnji številki zaradi pomanjkanja prostora nismo več mogli objaviti, prinašamo danes glavne misli iz njunih izjav.

Mirko Kumer je uvodoma spomnil na tabor pred sto leti, kjer so naši predniki postavljali svoje narodne zahteve in terjali enakopravnost slovenskega jezika v šoli in pred oblastmi. V stari monarhiji Slovenci niso našli razumevanja, pa tudi po plebiscitu se svečane obljube niso izpolnile, marveč so morali mnogi slovenski izobraženci zapustiti domovino, slovenska posestva pa so pokupovali priseljenci iz Nemčije. Po prihodu nacizma se je preganjanje Slovencev še stopnjevalo; sledili so zapori in taborišča, slovenska beseda pa je bila prepovedana. Ni čuda, je naglasil govornik, da je tako nasilje izzvalo odpor. Mnogi moške in fantje so namesto k vojakom raje zbežali v gozdove, kjer so se pridružili partizanom in se borili proti Nemcem.

Potem je govornik omenil poraz Nemčije. Po vojni so se preživeli priporniki in izseljenci vrnili domov. V cerkvi se je spet oglasila slovenska beseda in pesem, tudi v šoli so dali prostora slovenski besedi. A ne dolgo, je dejal Mirko Kumer, kajti kakor hitro je bila podpisana državna pogodba, so bivši nacisti začeli rovariti proti dvojezični šoli, dokler je niso odstranili. Mimo nas so sklenili krivični zakon o manjšinski šoli, da moramo sedaj naše otroke posebej prijavljati k dvojezičnemu pouku.

Ko je omenil avstrijsko državno pogodbo in njen 7. člen, ki govori o naših pravicah, je govornik ugotovil, da je ta pogodba zdaj stara že petnajst let, vendar pa nam še niso zagotovljene vse pravice. Nato pa je poudaril:

„Zvestoba za svestobo! Pod tem geslom smo se tukaj zbrali. Ostati hočemo zvesti naši državi Avstriji in naši ožji domovini Koroški. Ostati pa hočemo zvesti tudi našemu slovenskemu narodu in našemu slovenskemu jeziku. Zato pa zahtevamo od Avstrije in Koroške, da tudi oni zvesto izpolnjujeta podpisane obveznosti in nam tako omogočita zvestobo domu in rodu.”

Naši predniki, zbrani tukaj pred sto leti, že vsi počivajo. Stoji pa še naša Peca, stojijo še košate lipe, ki so takrat slišale njih zahteve in želje, ki se niso izpolnile. Peca in lipe bi našim tudi povedale, da krivica ne trpi večno. Koroški Slovenci se danes spet zbiramo na tem taboru za svoje narodne in socialne pravice. Več dejstev pa nam daje upanje in pogum za boljšo bodočnost: Avstrija je postala nevtralna država; današnji voditelji Nemčije iščejo zблиžanje s slovanskim vzhodom; med Koroško in Slovenijo so dobri sosedski odnosi.

Zbližanje med narodi, dobro sosedstvo in gospodarsko sodelovanje, ljubezen in mir — to so prave besede, moderne, ki bodo imele vrednost tudi prihodnjih sto let, tja v tretje tisočletje našega štetja. Hočemo sodelovati, hočemo pa ostati to, kar smo in kar so bili naši predniki — koroški Slovenci!”

V svojem zaključnem govoru pa je Janko Ogris med drugim naglasil:

„V imenu sklicateljev današnje proslave stoletnice ljudskih taborov na Koroškem zaključujem prvi del prireditve in se zahvaljujem vsem, ki so sodelovali in se trudili za uspeh tega lepega in veličastnega zborovanja na zgodovinskih tleh, pod temi starodavnimi lipami, kjer so bili pred sto leti zbrani naši predniki ter si složno v skupni želji in volji postavljali cilje svojim zahtevam v obrambo svojih narodnih, kulturnih in gospodarskih pravic pod pogoji, katere jim je narekoval tedanji čas. Prav iskrena zahvala pa tudi vam vsem, ki ste se odzvali našemu povabilu in prišli na to pomembno proslavo, da na teh zgodovinskih tleh skupno in enotno podkrepimo našo nezlomljivo voljo, da hočemo čuvati dediščino naših pradedov in ohraniti pravo narodno zvestobo.”

Ni naš namen, da bi kogarkoli izzivali, pač pa je naša želja, da tukaj ponovno izrazimo našo lojalnost do republike Avstrije, katere državljanji smo. Izpovedati pa hočemo tudi ljubezen do naše ožje domovine Koroške, kjer naš rod prebiva že stoletja in ki je zato tudi naša domovina. V tej domovini hočemo v resnični enakopravnosti in v medsebojnem spoštovanju z narodom sosedom živeti v miru in slogi. Čim bomo to dosegli, potem tudi naša kulturna povezava z matičnim narodom nikomur več ne bo v spotiko, ampak bo le še pospešila zapiranje in širše sodelovanje, kar je nujnost današnjega časa in razvoja.”

STONE SVETINA

39

UKANA

PRVA KNJIGA

„Skušam te razumeti, toda še ne morem.”
„Razmisli in brez skrbi bodi, dokler boš v moji senci,”
se je nasmehnil, ji podal roko in izginil.

Osupla je stala sredi sobe še potem, ko je zaslišala ropot avtomobila, ki je izginjal v noč. Potem se je sezula in po prstih odšla v spalnico. Obstala je ob postelji in prisluhnila moževemu dihanju. V poltemi se ji je zdel njegov obraz kakor gladek kamen v vodi. Slačila se je, ne da bi prižgala luč. Občutek usmiljenja in sovraštva obenem jo je obšel do tega človeka v postelji. Če je ne bi premamili z denarjem in obljubami o velikem življenju, se ne bi nikdar zapletla v take umazane stvari, ne z njim pa tudi ne z Wolfom. Sedaj pa se je počutila zvezano in njena pot je imela en sam izhod: naprej po spolzkem ledu. Na pol golo jo je občila svetloba lučke na nočni omarici, ki jo je prižgal mož. Stisnila je obleko k prsim, kot bi se skrila nesramnemu tujcu, ki je nenadoma vstopil v sobo in jo zalotil pri slačanju.

„Ugasnil” mu je dejala zapovedovalno in hladno, kakor vedno, kadar ga je hotela poniževati.

Ni je ubogal. Videla je, da stmi vanjo in da tudi spal ni. Ni mu pogledala v oči. Njegov obraz ji je bil zoprn in se ji je zdel prosek in neumen. „Ne zanimaj se zame in ne boj se! Vse, kar sem storila doslej, je koristilo bolj tebi kakor meni.” „Kakšna pa si? Vsa prepadena in blede,” je

nadaljeval. „Kaj si počela? Okoli oči imaš črne kolobarje,” je namigujoče očital. To njegovo neupravičeno in žaljivo vprašanje ji je pognalo kri v lica. Grobo ga je zavrnila: „Sem, kakršna sem. To se ti le zdi. Pusti me in zaspil. Več ti bom povedala jutri. Bilo ni prav nič posebnega. Najmanj pa kaj takšnega, kar te skrbi. In ne sodi me po svojih izkušnjah, če nočeš, da ti že jutri ne bo žal.”

Stopila je k njegovi postelji, ugasnila luč in se oblekla v pidžamo. Umolknil je. Legla je in skušala zaspiti, pa ni mogla. Poleg nje je globoko sopol mož. Vedela je, da ne spi. Ni se ji smilil. Spomnila se je na pijanca, ki ji je kmalu po poroki, ko mu ni hotela dati piti na kredo, zabrusil v obraz: „Ti si prava vlačuga. Omožila si se z gostilno, on pa je vzel reklamni plakat in limanico za neumne ptiče.”

Okno je že bledele v jutranji svetlobi, pa še ni zaspala. Čudne podobe so se ji motale po zavesti. Odpoditi jih je hotela, pa so se ji kar naprej vsiljevale.

3

Sredi januarja se je 31. divizija čez noč premaknila s hribovja okoli Selške doline in se zgrnila okoli sovražnih postojank. V dolini je vsak dan nad reko ležala jutranja meglica in bilo je uspavajoče mimo. Nobenih posebnih dogodkov ni bilo. Partizani so Nemce namenoma pustili v miru, ti pa so bili zadovoljni, da ni bilo treba v sneg in mraz. Obdani z železobetonskimi gnezdi, žičnimi ovirami in minskimi polji, so se v postojankah počutili varno. Patrulje so odhajale v bližino naselij in se pomirjene vračale, ker v novem snegu ni bilo nobenih sledov.

Z brigadami se je na operativno področje premaknil tudi divizijski štab. Akcija je bila strogo tajna, zanj so vedeli le v brigadnih štabih, vse podrejene enote pa naj bi dobile naloge tik pred napadom. V štabu so zbirali zadnje

napotke za dobro premišljeno in skrbno pripravljeno akcijo, potem pa so izdali povelja, ki so jih kurirji raznesli po enotah, in v nekaj urah je bila vsa divizija pod vodstvom komandanta Duleta pripravljena za napad.

Pozno popoldne so se kolone druga za drugo spuščale s pobočij Blegoša, Martinjeva vrha in predgorja Jelovice. Obloženi z orožjem, minami in razstrelivom so se vodili in čete izgubljale v gozdovih. Na vratih in oknih so borce gledali odrasli in otroci. Mahali so jim v pozdrav in marsikateri materi, ki je imela sina, ali dekletu, ki je imela fanta v brigadi, se je orosilo oko. Nihče ni povedal, kam gredo, pa so vendar slutili, da gredo v napad v dolino.

„Srečno, tovariš Orlov!” je starec ob zadnji hiši nad grapo vpil komandirju, s katerim sta večkrat, kadar so bili pri njih, kvartala in pila žganjico. „Zdravo stari!” mu je pomahal Orlov, ki je urejal kolono. Bil je nemiren in počutil se je tesnobno.

Po zadnjem uspelem napadu so računali nanje, in to je komandirja skrbelo. Kadar preveč računajo na koga, je najraje kaj narobe. Ves čas po kosilu, ko je čela počivala, je Orlov porabil za razgovor z borci iz Železnikov. Vse, kar so mu povedali o naselju in postojanki, je zarisal na skico in si vse skrbno vtisnil v spomin. Vedel je, da so ponoči stvari drugačne, kot so v načrtih. Šele na pohodu je povedal četi, kam gredo. Vsem je bilo tesno pri srcu. Večkrat so se razgovarjali o utrjenosti te postojanke, o podzemskih gnezdih, utrjeni cerkvi in o pošastni ožini doline, zaradi katere je bilo vsako manevriranje težavno, še težji pa umik.

Gozdovi so se že potapljali v mrak, ko so prehiteli divizijsko topništvo in mule s težkimi minometi. Zdaj so postali pogumni. Vodnik Keča se je havbici toplo nasmehnil, jo mimogrede pobožal s svojo lopatasto roko po hladni

Res nevaren razvoj?

Preteklo nedeljo so v Pliberku praznovali, se razkazovali in veliko govorili koroški „patrioti“. Spominjali so se „nedolžnih žrtev“, ki jih je partizanska vojska aretirala po končani moriji nacistične Nemčije.

Pri tej proslavi ni manjkalo napadov na slovenske sodeželane, še manj pa napadov na Slovenijo in na Jugoslavijo. S transparenti in parolami so hoteli vzbuditi vtis, kakor da je Koroška v največji nevarnosti. Kaj sicer naj bi pomenila gesla: Gorenje — izdaja Koroške, Zahtevamo ugotavljanje manjšine, Pozdravljamo naš nemški Pliberk, Bili smo tu in zopet pridemo in druge je bolj izzivalne in hujskaške krilatice.

Kot govornik je nastopil na takih prireditvah očitno nepogrešljivi Stukovnik. Pozdravil je seveda tudi „unsere junge Wehrmacht“ in se v svojem govoru prav po lističje obrnil na vodstvo koroških Slovencev, naj bi le-ti reševali problem manjšine v deželi in ne iskali nasvetov v Ljubljani. Res ne dvomimo, da bi ljudje Stukovnikovega kova koroški manjšinski problem prav hitro „rešili“, kakor je ta gospod dovolj jasno pokazal pred meseci, ko je šlo za predvajanje slovenskega filma v Pliberku.

Po cerkvenem blagoslovu je govoril mestni svetnik Othmar Mory. Da bi nekoliko prikril svoja nestvarna izvajanja, se je spomnil tudi slov. izseljencev. Sicer pa je veliko razpravljal o gospodarstvu in o gospodarskem sodelovanju med raznimi partnerji malo omejene predstave. Veliki „priatelj“ koroških Slovencev, ki je pred kratkim izdal novo knjigo, v kateri ostro napada tudi današnje deželno politiko, pa je udeležencem prireditve poslal le pozdrave. Je namreč bolan. Tudi njemu leži Gorenje v želodcu.

Prireditve v Pliberku, ki so jo listi označili kot začetek velikih plebiscitnih proslav, je najbolj očividno pokazala, zakaj koroški Slovenci na okto-brskih proslavah ne morejo sodelovati. Take prireditve pa odklanjajo tudi mnogi nemško govoreči sodeželani.

V zvezi s hujskaškimi izpadi na nedeljski prireditvi v Pliberku je koroška mladinska organizacija „Kinderland — Junge Garde“ poslala deželnemu glavarju posebno pismo, v katerem med drugim ugotavlja: Koroška in njeno prebivalstvo ne potrebuje nacionalnih preprirov in napihovanja napačno prikazanih zgodovinskih dogodkov, temveč nadaljnjo izgradnjo prijateljskih stikov z našo sosedno deželo na jugu in pred-

SKRUNITEV PARTIZANSKEGA GROBIŠČA

Zveza koroških partizanov je na notranje ministrstvo, na deželnega glavarja in na varnostno direkcijo naslovila protest zaradi ponovnega skrunjenja partizanskega grobišča v St. Rupertu pri Velikovcu.

Pri farni cerkvi gradijo mrtvašnico. Da bi bilo pred mrtvašnico več prostora, so pristojni cerkveni organi zaprosili Zvezo koroških partizanov za dovoljenje, da bi smeli prestaviti spomenik. Po daljših pogovorih je prišlo do dogovora, da se spomenik lahko prestavi in da

se sme napraviti dohod do mrtvašnice. Vendar je bilo pri tem izrecno poudarjeno, da je treba posmrtno ostanke borcev proti fašizmu najprej prekopati v novi del grobišča.

Kljub temu dogovoru pa je morala Zveza koroških partizanov ugotoviti, da se prekop ni izvršil. Na del grobišča so enostavno nasuli gramoz in napravili pot. ZKP je proti temu samovoljnemu ravnanju odločno protestirala.

Pri vsem tem je treba poudariti, da imajo v šentrupertske cerkvene svetlo glavno besedo ljudje, ki očitno niso pripravljeni prevzeti odgovornosti za sklenjene dogovore. Eden teh čudnih tipov je celo napovedal nove akte nasilja „velikovškega prebivalstva“, če Zveza koroških partizanov ne bi ustregla vsem izneženim željam. Kakšne so bile te želje, se je kmalu izkazalo. Najprej je eden teh „svetnikov“ želel preložit grobišča za nekaj metrov, potem premestitev grobišča na drugi del pokopališča in nazadnje ni pozabil omeniti, da so bili padli borci nekoč pokopani v gozdu.

Pričakujemo, da bo protest proti tej skrunitvi na pristojnih mestih našel primeren odmev in da bo grobišče urejeno tako, kakor je bilo to določeno v dogovoru.

IZLET NA TRGATEV

Zveza koroških partizanov sporoča, da bo predvideni izlet na trgatve v okolici Maribora v soboto 10. oktobra. Odhod avtobusa je naslednji:

- Železna Kapla ob 6. uri zjutraj,
- Celovec (Gasometergasse) ob 7. uri,
- Dobrla vas (Sienčnik) ob 7. uri.

Odbor

Kotmara vas

V Kotmari vasi so praznovali 20. 9. t. l. vesel dogodek. Dva mlada človeka sta se našla in sklenila, da hočeta postati sopotnika na svoji življenjski poti.

Ferdi Kulnik pd. Pipanov v Zelučah je spoznal v Čahorčah pri Kotmari vasi gospodično Anemarijo Mihaljin. Po večkratnih obiskih je prišel do prepričanja, da mu bo ona prava spremljevalka na skupnem potovanju skozi vselej pa tudi manj prijetne dni življenja. Tako sta stopila 20. 9. v kotmariški župni cerkvi pred poročni oltar. Poročil ju je kotmariški župnik gosp. Mihor. Veselo

vsem prijateljstvo med obema narodoma na Koroškem, kar pa predpostavlja popolno kulturno, gospodarsko in politično enakopravnost ter odpravo vsakršne diskriminacije slovensko govorečih sodeželanov.

poročno slavje pa je bilo v znani Petrovcovi gostilni.

Ker je nevesta vrla pevka v Kotmari vasi in Ferdi Kulnik odličen član pevcev Slovenskega prosvetnega društva „Bilka“ in tudi odbornik in igralec, so se na ženitovanju znašli kotmariški pevci, da po zdravi in čestitajo nevesti, pa tudi številni bilčovski pevci, ki so s težkim srcem morali ugotoviti, da jih je Ferdi zapustil in se preselil v Čahorče. Zahvalili so se ženinu za njegovo plodno delo v bilčovskem društvu ter ga obenem naprosili, naj jih ne pozabi. Izrazili so prepričanje, da bo Ferdi še nadalje pomagal pri slovenskem prosvetnem delu tako v Kotmari vasi kot tudi v Bilčovsu. Saj ga od Bilčova ne loči prevelika razdalja.

Mlademu paru želimo mnogo veselih in zadovoljnih let in družinski blagoslov, ki naj bi vzrastle v kremenit in zaveden naraščaj.

PARTIZANSKA GROBIŠČA NA KOROŠKEM

Št. Jakob v Rožu

Pokopališče v St. Jakobu v Rožu je pri cerkvi na hribu nad vasjo. Tukaj so pokopani partizani in partizanke, ki so bili 9. februarja 1945 zahtevno pobiti v globoko zasneženih gozdovih pod Arihovo pečjo. Bili so izdani od domačina. Da bi Nemci ustrahovali domače prebivalstvo, so imeli osem trupel padlih borcev teden dni razstavljenih ob cesti med St. Jakobom in St. Petrom. To je bil zadnji ustrahovalni poskus nacistične policije v tem kraju.

Imena žrtev tega nečloveškega nasilja so naslednja: Emilija Kmet-Andreja iz Maribora, Franja Markelj-Breda iz Maribora, Marija Živalič-Mira iz Škofje Loke, Cirila Kržišnik-Tona iz Ljubljane, Ivan Kordež-Ivan, Ivan Bohinc-Džon, Franc Bogataj-Rok, zadnji trije so bili doma na Gorenjskem, in partizan Rudi iz Mežiške doline. Deveti partizan, ki je pokopan v skupnem grobu na pokopališču v St. Jakobu v Rožu, je inž. Primožič Ljudvik-Milan, rojen v St. Jakobu v Rožu, ki pa je živel v Ljubljani.

Med padlimi partizani je bil najstarejši inž. Primožič Ljudvik star 26 let, najmlajša pa je bila Marija Živalič-Mira, stara 20 let. Večinoma so bili člani Okrajnega odbora OF za Beljak.

Zveza koroških partizanov je že prej lepo urejeno grobišče opremila zdaj še z nagrobnim kamnom, na katerem piše: Partizani, padli v borbi proti fašizmu — Partisanen, gefallen im Kampfe gegen den Faschismus 1941—1945. Poleg napisu so na spomeniku imena vseh padlih junakov.

KOT ŽRTVE SO PADLI V BORBI ZA NASI

Ali je to enakopravnost

KI JO KOROŠKI SLOVENCİ BAJE UŽIVAMO?

Dne 26. 9. 1970 je ob 19.05 uri na avtobusni postaji v Borovljah vstopila na avtobus, ki vozi na progi Borovlje—Slovenji Plajberk—Poden, dijakinja slovenske gimnazije ter prijazno zahtevala vozno karto v slovenskem jeziku oziroma v domačem narečju. Tako ravnanje za dijake slovenske gimnazije ni samo po sebi razumljivo. Lahko zabeležimo, da kaj podobnega stori le zelo majhno število koroških Slovencev. Tako ravnanje zahteva v naših razmerah namreč že kar dobro porcijo samozvesti, kar se je izkazalo tudi v tem primeru.

Šofer avtobusa Franz Pesjak tokrat ni razumel slovenščine — čeprav je doma v Svečah v Rožu. Kako se je obnašal na zahtevo po vozovnici v slovenskem jeziku? Najprej se je posmehoval dijakinji, potem pa se je začel razburjati, češ, dijakinja naj z

Ravnanju, ki je bilo za dijakinjo vsekar razumljivo, je bilo priča več študentov, ki obiskujejo slovensko gimnazijo.

Zahtevamo od poštne direkcije, da poskrbi za to, da šoferji dajo karto brez posmehovalnosti in brez žaljenja tudi tistim osebam, ki karto zahtevajo v slovenskem jeziku, kateri je poleg nemščine priznan kot uradni jezik. To naj direkcija posebej pojasni šoferju Pesjaku v Borovljah.

Mirko Kumer odlikovan

Zvezni predsednik Franz Jonas je imenoval pliberškega podžupana Mirka Kumra za ekonomijskega svetnika. Dekret o imenovanju mu je izročil deželni glavar Hans Sima. Kumer je prejel visoko priznanje — kakor je poudaril deželni glavar — za svoje vzorno zastopanje interesov južnokoroških kmetov, kot priznanje za njegovo delo v pliberški občini in ne nazadnje kot priznanje za njegovo prizadevanje v raznih slovenskih uradnih organizacijah.

Novoimenovanemu ekonomijskemu svetniku so čestitali deželni glavar, deželna poslanca Hanzl Ogris in Josef Lubas ter pliberški župan Kristan.

Pridružujemo se iskrenim čestitkam!

Dentistka Helena Gale, Celovec, Bahnhofstraße 38 B, spel ordinira.

O B J A V A

Od sobote popoldne do nedelje zvečer je odprta naša kočja pod Arihovo pečjo.

Slovensko planinsko društvo

njim govori nemško. Ko študentka ni popustila, ker je točno vedela, da šofer razume slovensko, se je le-ta obrnil na enega izmed sopotnikov in dejal, naj mu pojasni, kaj dijakinja „čenči“. Pesjak je to storil seveda v „visoki nemščini“, katere se je naučil v sveških gmajnah. Sopotnik mu je slednjič pojasnil, da dijakinja hoče vozno karto v Slovenji Plajberk.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

cevi in dejal, da je vredna sto pušk in še nekaj mitraljezov povrh.

„Tako! S topovi proti betonu in železu, ne pa da si razbijamo svoje butice ob zidovih,“ je dejal Primož, eden od domačinov iz Železnikov pa je pripomnil: „Videli bomo hudiča! Zakopani so kot krti!“

„Ne begaj ljudi!“ ga je zavrnil Keča. „Če je Orlov rekel, da jih bomo zmazali kot ščurke do polnoči, jih bomo zmazali!“

Na razpotju so sredi gozda obstali in čakali. Dolina ni bila več daleč. Mimo njih se je pomikal bataljon, ki bo zasedami zavaroval napad. Eden od borcev je dejal, da bi raje šel v zasedo, pa ga je vodnik hitro zavrnil: „Le kaj vam je! Napad je priznanje najboljšim. Bodite ponosni, da nam zaupajo!“ Ko so se začeli zbadati, jih je vodnik utišal. Rekel je, da mora biti vojač z vsem zadovoljen in misliti samo na to, da je sit, da ima puško v redu in čaka na povelje. Drugačni občutki so malomeščanska izrojenost. Nihče ni ugovarjal negovim besedam, v katere tudi sam ni verjel.

Vojko se ni udeleževal razgovora, ker je vedel, da pred vsako nevarnostjo besedičijo zato, da se zamotijo. Govorica je pritegnila tudi komandirja. Prišel je počasi in ob strani kolone postal v senci drevesa. Ker je bil velik in plečat, ga je vsakdo spoznal tudi v temi. Vendar so govorili naprej. Priluhnil je z napeto razdraženostjo. Nena-doma je začutil topo, živalsko utrujenost. Prijelo ga je, da bi legel in zaspal. Občutje, ki so ga ljudje budili z besedami, je bilo tudi v njem. Bal se je, da bo tudi on z odporom krenil naprej. Hotel je premagati strah. Kaj bi bilo, če bi borci spoznali, da je malodušen, da se boji? Vedel je, da bo po prvih streljih prešlo, dotlej pa naj bodo tiho. Zato je ostro ukazal:

„Tišina in pripravite se za odhodi!“

Vrnili jih je v svet gibanja. Čakanje je razkrajajoča sila,

ki botruje nezaupanju. Zavedel se je, da mu manjka komisar Pač, in komaj je čakal, da se bo vrnil iz šole. Kljub temu, da so imeli uspehe, so se v četi pojavili godrnjači. Vsi so utihnili. Orlov pa je stopal ob koloni od borca do borca, sem ter tja je katerega potrepil po ramenu, prijazno pogledal, zašepetal spodbudno besedo, da jim je vlil poguma, ki ga je tik pred napadom nagrizla živalska bojazan pred neznanim.

Po koloni je prišlo odrešujoče povelje: „Naprej!“ Začeli so se spuščati podolž čez pobočje. Dolina je bila podobna koritu. V objemu strmin, poraslih z gozdom, je bila zelo stisnjena. Na dnu je bilo prostora za ozko naselje, cesto in reko. Postojanka je zapirala partizanskim enotam pota z Jelovice v Škofjeloško hribovje. Vojne enote in kurirji so morali vsak dan mimo nje. Ni se ji bilo mogoče izogniti. Ponoči je tlela njena svetloba kot oko budne živali, ki čaka na plen. In marsikatero noč je v šumenje reke zasikal rafal in ugasnil mlado življenje.

Na Jesenovcu so bojne skupine obstale in čakale na poročilo izvidnikov, ki so šli v naselje. Čakali so na mestu, kjer so pred letom dni pobili nemško patruljo dvancastih mož in zaplenili vse orožje in opremo. Nihče ni ušel živ. Zato se Nemci zlepa niso več podali podnevi na ogled.

Malo naprej od lesene brvi, kjer je steza zavila čez reko v strmino, so se spomnili mesta, kjer so se ob formiranju brigade prebijali. Za skalami je zadremala nemška zaseda, ki jo je bataljonski komandant Tominc pobil z bobami in zaplenil strojnico in nekaj pušk.

Vsak meter skalne ožine, kjer je bil nevaren prehod v drugo hribovje, je dramil spomine in jih prepričeval, da morajo uničiti postojanko.

Orlov se je vračal ob koloni in v temi poiskal Ano. Zamisljena se je naslanjala na skalno pobočje. Ta večer je videla mnogo vojske in težkega orožja in mnogo vod-

nikov civilistov. Vse se je razvijalo po skrbno zasnovanem načrtu. Razmišljala je o tem, zakaj H-8 ne uredi, da bi prišla v štab. Skrbela jo je prihodnost. Ko se ji je Orlov približal, je dvignila glavo. Postal je ob njej in sam ni vedel, zakaj jo je prijel za roko in ji jo stisnil. Začutil je njeno toploto. Obšla ga je želja, da bi jo stisnil k sebi in se naučil njene nežnosti. Ujela sta se z očmi.

„Ana, to noč boš ostala z Nandetom. Brez potrebe ne hodi iz hiše,“ je dejal z zaskrbljenim glasom.

Prikimala je.

„Ali se bojiš?“

„Zase ne, za vas se bojim,“ je odvrnila.

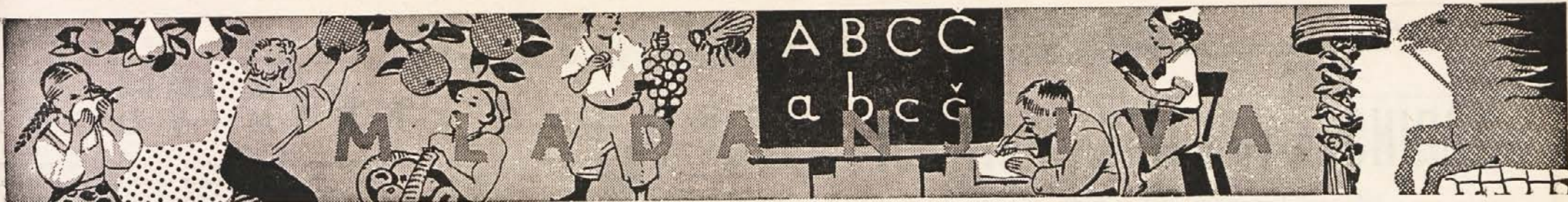
„Ne boj se za nas!“

Zbala se je, da njene besede niso resnične. Prešinila jo je bolest. Ti ljudje so ji postajali dragi in najraje bi povedala Orlovu, kako je z njo, čeprav je vedela, da tega ne bo storila. Le oklenila se ga je še z drugo roko kot človek, ki se potaplja. Orlov je čutil ta vzgib, razumel pa ga je drugače. Rad bi bil oboževan in ljubljen. Bil ji je globoko hvaležen za njeno naklonjenost.

„Glej, da boste pazili na ranjence!“ ji je dejal zgolj zato, ker je nekaj moral reči, da bi se opravičil pred listimi, ki so stali poleg nje, pogreznjeni v sence, in na videz dremali. Ob njej se je pomiril. Spustil je njeno roko in se vrnil k borcem.

Izvidniki niso odkrili nič nevarnega. Kolone so v bojnem razporedu krenile naprej in se previdno bližale strnjeni gruči hiš, nagnjeni v ozkem prostoru. Fantje so mirno in previdno napredovali. Nekaj minut kasneje je vod vodnika Keča, ki je prekratil most, zašel v sovražnikovo zasedo, o kateri prej ni bilo nobenega sledu. Močan ogenj jih je prikolal v kritje. Svit raket jih je slepil.

„Hudič, palomija se je že začela! Pripravljeni so,“ je dejal Primož, ko sta z Vojkom streljala iz cestnega jarka

MARTA GROM

ŠOPEK SPOMINOV

na grob
pisatelja Franceta Bevka

Vselej, kadar sem stopila v njegovo delovno sobo, mi je pogled obvisel na punčki v narodni noši. Podarili so mu jo otroci in rad se je pohvalil, koliko krilec so ji sešili.

„Prava lukarka je!“ je rekel in se poigral z drobnimi čebulicami, spletenimi v venec. „Prava lukarka, ali ne?“

Smehljaj se je izpod košatih belih obrvi in štel pisana krilca, prebiral drobne čebulice. Rad je imel to punčko. Na njegovi pisalni mizi je stala in vselej, kadar je ustvarjal, mu je gledala pod pero. Kdo ve, koliko njegovih misli je ujela v svojo malo celuloidno glavico.

A ne samo punčka-lukarica, tudi lesen zložljiv mlinček je bil ljubljenec pisatelja Bevka.

„To je Zakajška skrivnost!“ je govoril. Bil je srečen, ker se mi nikdar ni posrečilo, da bi ga zložila, potem ko ga je on razdrl.

„Zastonj se trudiš!“ me je dražil in se navihano smehljaj. „In kako si trdila, da to ni nič posebnega? Zdaj pa zloži, če moreš! Zloži!“

Počasi sem dvignila pogled in vprašala: „Ali gre ta delček zgoraj ali spodaj?“

„Ugani!“ me je zavnil. „Sama ugani!“

Zdaj je bil podoben velikemu srečnemu dečku, ki noče izdati svoje skrivnosti.

Se sem vrtela lesene delce v svojih rokah.

„Ne bo nič!“ se je smejal srečni lastnik skrivnostne lesene igračke. „Ne bo se ti posrečilo, rečem ti! Nikdar ne boš zložila mlinčka.“

In res ga nisem zložila.

Sele zdaj je vzel igračo iz mojih rok.

„Takole, vidiš!“ je rekel. „Takole!“

Njegove roke so nekajkrat stisnile lesene delce, jih nekajkrat spretno obrnile, spet stisnile, spet obrnile in mlinček je bil spet stari mlinček. Ponosno ga je držal na svoji dlani.

„Si videla?“ je rekel. „Povedal sem ti, da ne boš znala.“

„Drugič bom poskusila spet,“ sem rekla in se navidezno jazila nanj. „To je zato, ker si hudobno gledal v moje prste.“

„Hudobno?“

Ne, ne. Hudobno sploh gledati ni znal. Učiteljica Karolina, ki je službovala skupaj s pesnikom Simonom Gregorčičem, je ob odkrit-

Ko sem bila še majhna deklica, sem z zanosom recitirala Bevkove „Pastirce ob kresu in plesu“, potem sem nekajkrat prebrala zgodbo o „Lukcu in njegovem škorcju“, končno sem obračala liste „Kaplana Martina Čedermaca“, a zdaj sem že dolgo vrsto let tipkala Bevkove rokopise in jih tako pripravljala za tisk.

Pred nedavnim pa nas je vse pretresla žalostna vest: pisatelj France Bevk je umrl. Umrl! Ne, saj ni mogoče! Njegove zgodbe so preveč žive, preveč polne življenja, da bi lahko govorili o pisateljevi smrti. Pisatelj Bevk živi in bo živel v svojih delih. Se posebej tistih, ki jih je napisal za otroke. Ne samo slovenske, pač pa za otroke vsega sveta. Bevkove knjige so prevedene v vse jugoslovanske jezike. Prevedene so v ruščino in v češčino, v bolgarščino in romunščino, v angleščino in nemščino, v italijanščino, danščino, slovaščino, estonščino, turščino, v esperanto. Da, celo japonski in kitajski otroci z veseljem prebirajo njegove zgodbe.

In kje tiči skrivnost njegove priljubljenosti? Morda vam bo ta šopek spominov razkril vsaj delček te skrivnosti.

ju njegovega spomenika rekla: njegove oči so bile tako mile. Tudi za pisatelja Bevka bi lahko ponovila njen stavek: njegove oči so bile tako mile in navihane hkrati. Bil je večni deček! Deček, ki je imel rad skrivnosti! Deček, ki je oboževal spominčke, ki so mu jih podarjali otroci! Slednje pismo, ki je bilo pisano z otroško pisavo, je bilo dragoceno zanj.

Večkrat sem opazovala laborov venec v njegovi delovni sobi, ki ga je dobil ob nekem odlikovanju. Nekoč sem vprašala:

„Zakaj imaš ta venec skrit za omaro?“

Živo me je pogledal, se ozrl v venec in malomarno zamahnil z roko: „Tega bodo obesili poleg mene, ko bom umrl. Zdaj sem živ.“

V copatih, z rokami v žepih, je počasi drsel po sobi, ko je na pragu obstala njegova žena Davorina. Na pladnju je nosila krožnik s kolački in kozarce s sadnim sokom. Ni še postavila pladnja na mizo, že je vzkliknila:

„Ampak, France! Spet trgaš žepe! Že stokrat sem ti rekla, da rok ne vtikaj vanje!“

In sivolasi France je bil spet deček. Deček, ki je navihano pogledal Davorino, potem svoje roke, ki jih je potegnil iz žepov, spet Davorino, spet roke. Zdaj jih je nekajkrat obrnil, podržal v zraku, se nasmehnil in rekel:

„Ne bom več. Obljubim. Obljubo bom držal, če ne bom pozabil nanjo.“

Vsi trije smo se zasmejali, a Davorina se je še kar naprej dobrodušno jezila:

„Oh, France, France, ti boš večni dojenček!“

Hotela je še nekaj reči, pa je sredi stavka utihnila. Njene bistro oči so opazile nove madeže na ovratniku Francetovega površnika.

„In tudi popackal si se. Spet si se popackal. S sladoledom, seveda!“

Pisatelj Bevk je zelo rad lizal sladoled in če ni bilo drugače, si ga je naredil sam.

„Boš sladoled?“ me je vprašal.

„Prosim.“

Lučka v hladilniku se je prižgala. France je izbiral skledice.

„Sam sem ga napravil. Sam.“ Pogledal je svojo ženo Davorino. „In prav dober je, ali ne?“

„Francetov sladoled je zares dober,“ je po-

hvalila Davorina in njene oči so živo objele „domačega slaščičarja“. Razstavljaj je skledice s sladoledom po mizi.

Lizali smo sladoled in se smejali. Sladoled je bil zares dober. Bil je najboljši sladoled, ki sem ga kdajkoli jedla. Morda zavoljo prijetnega vonja, zavoljo dobre volje, ki je obdajala vse tri. Ure v njunem domu so tekle kot minute. Davorina je poplesavala po stanovanju, lahkotno in naglo, kot da je droben metulj. In France je bil večno dobre volje. Bil je večno mlad, čeprav je v zadnjem času večkrat potožil:

„Utrujen sem. Potopis po Bolgariji mi leži na srcu. Moral bom spet na pot. Rad bi si ogledal še nekatere kraje. Bolgarskim otrokom sem obljubil obisk. Našim otrokom dolgujem knjigo, ki naj jim pove, kako živijo otroci na Bolgarskem. Tem našim otrokom bi rad povedal, kako lepa je bolgarska zemlja. In ne samo bolgarska! Ves svet bi obhodel in potem bi pisal. Kar naprej bi pisal! Otroci bi brali poto-pise in igranje bi si zapomnili, kakšna je ta ali ona tuja dežela. Zemljevidi? Tiste suhoparne črte in črtice, pike in pikice, nič ne povedo ali prav malo. Treba je žive besede! O vsaki deželi posebej!“

„Odpoj si in pojdi!“ sem rekla. „Moj stroj čaka, da napiše, kar bo zaživel izpod tvojega svinčnika.“

Da, svinčnika. Vedno je pisal s svinčnikom. Tudi po sedemkrat je prepisal eno zgodbo. Bil je natančen in strog do samega sebe.

„Bralca ne smeš razočarati,“ je večkrat rekel. „Posebno mladega bralca ne. Ni važno samo to, kaj nekdo napiše. Bolj važno je, kako je napisano. Ali ima sok in jedro? Ali iz napisanega diha življenje?“

Ob takem razgovoru se je vselej zamislil. Za hip se je zresnil in na dnu njegovih večno smehljajočih se oči se je predramila otožnost. Pisatelj se je zazrl v svoj pisateljski svet. Vedno se je bal, da ne bo mogel povedati vsega, kar mu leži na srcu.

„Tudi begavčke bi rad dokončal. Tiste, ki v šolah žanjejo neuspeh in potem skušajo pobegniti čez mejo.“

Spet se je smehljaj.

„Norčki! Kot da bi na oni strani naše meje z odprtimi rokami čakali na naše slabe učence, na cvekarje. Kot da bi jih čakali z godbo in zastavami, s pladnji slaščic in cvetnih piščancev.“

Utrinki iz njegovega življenja! Tisoč utrinkov in več, ki bi jih bilo mogoče izliti na papir! In vsak utrinek bi povedal enako misel: bil je večno mlad. Leta so mu pobelila lase, leta so mu napravila težke noge, leta so ga hromila z utrujenostjo, niso pa mogla doživeti njegovi mladostni svežini misli in občutij. In tudi ljubezni, tiste velike ljubezni do vseh majhnih drobnih reči, ki jih obožujejo in ljubijo predvsem otroci, niso mogla zlomiti v njem.

Se ga vidim, kako podrsava prek parka ob Trgu revolucije. Njegov korak je počasen. S pogledom se ustavlja na golobih, ki grulijo ob velikem železnem sidru.

Njegova dlan je zdrsnila v žep. Rada bi poiskala drobtinico kruha, ko mu otrok, zlatolas deček, prekriža pot. Zdaj se je njegov pogled ustavil na njem, na tem živahnem otroku.

Njegova roka se je dvignila, rada bi pobozala kodrasto glavico, a otrok je kot golob, ki se noče ujeti. Samo oči ga lahko spremljajo, božajo, ljubkujejo in hkrati blagrujejo zavoljo mladosti, zavoljo življenja, ki je pred njim.

Pisatelj korak je počasi drsel naprej. Ustavil se je šele ob cesti. Na križišču. Ob semaforju.

Nikdar ni maral semaforjev.

„Človeka uklepajo,“ je rekel. „Ne puščajo mu svobode. Rdeča luč — stoj! Rumena luč — še čakaj! Zelena luč — zdaj, samo zdaj lahko prečkaš cesto.“

Zdaj se je v njegovem življenju za vselej prižgala zelena luč. Njegov duh ni več ukle-njen. Prost je. Ne rdeči, ne rumeni semaforji ga ne morejo zaustaviti. Živi! Povsod živi! Živi v književnih delih! Živi v slednji besedi, ki jo je napisal!

Komaj pred dobrim mesecem mi je poslal razglednico.

„Lepo pozdravljam iz dežja,“ je pisal. „Jutri grem v Piran in potem v Koper. Iščem sonca!“

Potem spet kartica, napisana v avgustovski vročini:

„Ponoči nevihte podnevi sopara, lene kosti in dolgčas, ker sem še sam.“

Pogrešal je svojo ženo Davorino. Nebogljen je bil brez nje. Osamljen. Davorina je imela prav, ko je trdila, da je njen France dojenček, velik otrok!

In prav tu je najti odgovor, vsaj del odgovora, na vprašanje, kje tiči skrivnost njegove priljubljenosti. Skerita je bila v njegovi preprošini, v njem samem, v njegovi osebnosti. Če bi Bevk ne bil Bevk, tak kot je bil, bi nikdar ne napisal zgodbe, kot so Grivarjevi otroci, Pesterna, Tovarši, Tonček, Tatič in druge. Bevk je bil in je do zadnjega ostal velik sivolasi deček s poštenim, nepokvarjenim srcem. S srcem, ki ni preneslo zla ne nasilja ne hudobije ne grobosti in ne laži. Njegovo srce je bilo otroško čisto in prav v tem je tudi skrivnost lepote njegovih mladinskih del.

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

na svetlobne utrinke med hišami. Tišina zimske noči je razsekalo streljanje in preplavilo rezko vpitje po vsem naselju.

Tudi Orlov je bil iznenaden. Jezno je stisnil zobe in tesnoba ga je minila. Razdraženost ga je popadla. Z rohamenjem orožja je prišlo povelje komandanta Karla: „Četa naprej, juriš!“

Dvignili so se in vdrli v naselje. Mimogrede so vrgli nemško zasedo s položajev in jo pregnali med hiše. Keča je s svojim vodom gonil Nemce najgloblje v naselje. Plazili so se naprej od hiše do hiše. Nenadoma pa je švabski odpor oslabil in sredi ulice jih je obela sumljiva tišina, ki vojku ni bila prav nič všeč. Kljub temu je vodnik preskočil ulico in se potuhnil v senco poslopja. Že sta hotela Primož in Vojko za njim, ko se je na Bosančevem hrbtu zablistalo in tresnilo. Nemec je spustil nanj ročno bombo. Po eksploziji je Keča zaječal in obležal ob zidu. „Mrtev!“ so kriknili njegovi in obsuli okna z rafali. Z jurišem so dosegli svojega vodnika, ki se je že pobiral na kolena in preklinjal v vseh balkanskih jezikih. Vodnik je klečal v snegu in ob svetlikanju raket pregledoval osmojeno in razcefrano vsebino svojega ogromnega nahrbtnika, v katerem je imel kocke v kozlu. Večkrat so ga zasmehovali, da ima opreme za desetino, pa se jim je smejal. To pot mu je rešila življenje. Bilo mu je, kot da ga je nekdo krepko udaril z debelim polenom čez hrbet. Ko je prišel k sebi, je pobesnel: „Vod naprej! Goni jih, goni, kurbe švabske!“ — Ploho žaljivih psov je podpiral s streljanjem.

Nezadržni naval je splašil Nemce, da so se na vsej črti umikali. Sosednja četa jih je pritislila od strani, zato so se zbal, da bodo izven postojanke obkoljeni. Umaknili so se v utrdbo. Bataljon jih je obkolil in zasul z ognjem. Četa Orlova je zavzela gostilno in poslopja okoli postojanke in namestila svoje orožje ob oknih. Iz zvonika je počasi in zamolklo tolkel nemški mitraljez. Rafali iz bunkerjev so bili

gosti. Štrene svetlečih krogel so prepredle ulice in raket vseh barv so ožarjale nebo in gasnile po strehah hiš in po ulicah.

Kečo je v varstvu zidov takoj obšel poveljniški duh. Strelcem in mitraljezom je naročil, katere švabske line naj drže pod ognjem. Preklinjal in rotnel je kot včasih nad ovčami v planini. Seveda je njegova jeza veljala švabom, ker ga je še vedno dražil zopni duh ekrazila. Čeprav ni bilo več žive duše na ulicah, so Nemci streljali kar na slepo. Vojko ni streljal, iz kletnega okna je gledal, kako in kje brizgajo strojnice belo, hudobno svetlobo. Ugotovil je, da jih imajo mnogo. Kadar je nastal premor, so razločno slišali Nemce v postojanki in po bunkerjih. Vojko in še nekateri drugi so jih dobro razumeli in tolmačili so fantom histerične izbruhe poveljujočih. Rezka povelja surove nemške govornice so jim šla na živce in jih spravljala v besnost.

Primož se je ravnodušno boril z nemškimi mitraljezi, ki so branili dohode do žičnih ovir in jih zasipal s kratkimi rafali. Stekla so žvenketala, krogle so sikajoče brenčale skozi okna in krušile omet. V zraku je plaval jedek vonj po smodniku in apnemem prahu.

Pod zaščito ognja so iz zakotij in uličic proti žici prodirali minerci in bombaši. Iz poslopja so jih videli, kadar je zatrepetala zlohotna svetloba raket, kako so preskakovali prostor in obsipavali bunkerje z ročnimi granatami. Vojku se je zdelo, da je nevihta ujela šolske otroke in nimajo kam pod streho. Zaganjali so se v žične ovire in hoteli izsiliti prehod skozi njih in prek njih. V žico so metali svežnje granat, navezane na kolih, in spet polagali deske in odeje tam, kjer je bila žica ožja. Kar naprej so v noč donela povelja: „Bombaši naprej! Minerci naprej! Juriš!“ To je bil glas komandanta Karla, ki je spodaj med minerci hotel za vsako ceno izsiliti vdor v postojanko.

Borci so poskusili vse, vendar niso mogli prodrati skozi žične ovire. Iznenada so se znašli v mitralješkem ognju iz prizemnih bunkerjev. Bolestni kriki ranjenih so ohromili napad. Napadalne skupine so se morale potegniti nazaj v zavetje zidov. Komandant je spoznal, da brez topa, ki bi razbil zvonik in bunkerje, ne bodo mogli skozi navzkrižni ogenj strojnica.

Streljanje je potihnilo. Zimska noč je ledeno sijala na grapo. Primož je slonel ob strojnici in se zagledal mimo zvonika in streh proti goram. Prek temnega neba je zdrsnil zvezdni utrinek. Spomnil ga je na Ano. Obljubila sta si, da bosta mislila drug na drugega, kadar se bodo utrinjale zvezde. Bolečina mu je stisnila srce. To je bilo tiste dni, ko je prišla. Misli je, da bo pozabil, pa ni šlo. Nekaj temnega je ostalo v njem. V kotu je Keča zadušljivo zakašljala, spodaj pa je mitraljezec Torkar preizkušal zaklep pri zbrojevki, ko je premenjal nabojnice. Kratek premor so sprejeli kot zasopli borilci v ringu. Iz daljave se je zaslislalo valujoče bobnenje po sej dolini. Napadala je divizija. Potem so zaslislali hrstenje, ki ga je povzročil top. V zvoniku se je oglasila težka strojnica s svojim počasnim: — to — to — to — to. Tipaje je sekala v prihajajoči ropot. Hotela je odpoditi neljubega gosta. Streljanje je spet oživelo.

„Zbijte mi to staro ragljo iz zvonika!“ je Karel zapovedal topničarjem, ki so privlekli top v razdaljo puškinih strelav. Izza vogala se je dvignila cev proti zvoniku, ki se je slezal nad strehe v nebo. Top ni imel merilnih naprav, zato je merilec pogledal skozi odprtino cevi in usmeril top nekoliko višje. Top je nekajkrat jezno revsknil. Vsakokrat se je iz zvonika uslo kamenje in opeka. Ob vsakem strelu so borci zmagovalno zarjuli. Po nekaj streljih je strojnica utihnila. Top je škripal naprej po ulici, pljunil je nekaj bobnečih granat proti utrdbam in preplasil Nemce. Ker je zmanjkalo municije, so morali top odpeljati, še preden je

LADINSKA MANJŠINA V ITALIJI

Po mnenju zgodovinarjev so Ladinci potomci starih prebivalcev teh krajev, po vsej verjetnosti Etruščanov. To prebivalstvo so Rimljani podjarmili, vendar jim ni uspelo, da bi jih popolnoma asimilirali, ker so živeli precej stran od važnih trgovskih poti. Danes živijo Ladinci v glavnem v Švici, in sicer v kantonu Graubünden. Tu jih je kakih petdeset tisoč. Manjše število pa jih živi tudi v Italiji v Zgornjem Poadižu, še točneje v dolinah Gardena in Badia. Njihov jezik, ladinščina, je eden izmed neolatinskih jezikov. V Švici je četrti uradni jezik konfederacije. V jeziku samem srečamo nič koliko nemških izposojenk. Ta značilnost ga loči od drugih italjskih govoric. Zaradi vpliva bližnjih furlanskih ljudstev je ladinščina prevzemala v preteklosti in prevzema še danes veliko besed iz furlanščine.

V dolinah Gardena in Badia, kjer živijo Ladinci, ima tamkajšnje prebivalstvo posebne osnovne šole. V teh šolah se otroci učijo kar treh jezikov: ladinščino, ki je njihov materni jezik, italijanščino, ki je državni jezik, in nemščino, ki je najpomembnejši jezik severnega dela Zgornjega Poadiža.

V prvem razredu uporablja učitelj ladinščino za sporazumevanje z otroki, dalje imajo eno uro na teden nemščine, ostali del pouka pa v italijanščini. V drugem razredu imajo dve uri ladinščine, ki jim služi v glavnem tudi za sporazumevanje, ostale ure so enako razdeljene med italijanščino in nemščino. V zadnjih treh letih osnovne šole (do petega razreda) imajo otroci ladinščino le po eno uro na teden, ostali pouk si delita italijanščina in nemščina. Učno knjigo v ladinščini uporabljajo komaj v zadnjih razredih osnovne šole.

Učitelji zagotavljajo, da so rezultati, ki jih dosejajo, zelo dobri, in da učenci po petih letih osnovne šole poleg materinščine dobro

obvladajo tudi italijanščino in nemščino. Študij lahko uspešno nadaljujejo tako v italijanskih kakor v nemških šolah. Ladinščino študirajo dijaki dalje le kot predmet po eno do dve uri tedensko.

Jasno je, da na osnovnih šolah poučujejo le učitelji, katerih materin jezik je ladinščina. Povsod, kjer živijo manjšine v Italiji, imajo poleg manjšinskih šol tudi šole z italijanskim učnim jezikom. V dolinah Gardena in Badia pa ne obstajajo druge vrste osnovnih šol razen manjšinskih. Kdor pride živeti v te kraje, mora zato poslati svoje otroke v te šole in imajo ti lepo priljubljenost, da si v razmeroma kratkem času prisvojijo znanje kar treh jezikov. S tem je Ladinsem zaščiten njihov materni jezik in njihova narodna značilnost.

Razumljivo je, da je zaradi praktičnih potreb zanimanje prebivalcev za italijanščino in nemščino veliko. Poleg materinščine ljudje seveda zelo dobro obvladajo tudi druga dva jezika.

Pri zadnjem štetju so ugotovili, da je vseh Ladincev v Italiji okoli dvanajst tisoč, ki imajo za svoje otroke kakih 85 učiteljev.

Japonska prestolnica Tokio

SE RAZVIJA V NAJMODERNEJŠE MESTO SVETA

Japonci hočejo imeti najmodernejšo mesto na svetu. Zato so se odločili, da se mora zmeda lesenih hiš od nekdanjega počasi umakniti novim gradbenim dosežkom.

S 36-nadstropnim nebotalnikom Kasumigaseki, ki se dviga 147 metrov visoko proti nebu, je Tokio dobil prvi nebotalnik, ki lahko vzdrži tudi zelo močne sunke in je tako varen pred potresi (Japonska je znana po gostoti potresov). Gradijo pa še celo vrsto takih nebotalnikov, med njimi center za svetovno trgovino s 40 nadstropji in poslopje zavarovalnice Yusuda, ki bo prav tako imelo 40 nadstropij.

Japonci hočejo biti danes višji, večji in hitrejši kot drugi narodi. Hotel Kaio bo s 47 nadstropji najvišji hotel na svetu. Čez nekaj časa bo Tokio dobil najvišji televizijski stolp na svetu, ki bo za 20 metrov presegal 533 metrov visoki televizijski stolp v Moskvi.

Tokio, ki kar poka od svojih več kot enajst milijonov prebivalcev, se bo razširil tudi v zaledje. Nekatera predmestja, na primer Shinjuku in Ikebukuro, se bodo razvila v najmodernejšo gospodarsko četrti. Načrti ustvarjajo tu mesto 21. stoletja, kjer bodo nebotalniki povezani med seboj s cestami visoko nad zemljo, da bi tako ločili pešce od prometa.

Promet je še vedno problem, ki tare ogromno mesto. Milijoni ljudi se vsako jutro valijo s predmestnimi vlaki v središče Tokia in se zvečer spet vračajo na svoje domove. Milijon ljudi je zaposlenih samo v 150.000 trgovinah in blagovnicah, nad 300.000 pa v različnih barih in nočnih lokalih. Da bi razbremenili železniški in cestni promet, gradijo Japonci veliko podzemeljskih železnic.

Danes je Tokio skoraj zlit s pristaniščem Jokohamo. Ne bo dolgo, pa bo tudi področje od glavnega mesta do Osake postalo enotno industrijsko središče. Že danes vozi najhitrejši vlak na svetu na 515 km dolgi progi med Tokiom in Osako s hitrostjo 250 km na uro in prispe v Osako v slabih treh urah. Računajo pa, da bodo na tej progi uvedli vlake, ki bodo vozili skoraj še enkrat hitreje.

Japonci si zelo želijo, da bi bilo njihovo glavno mesto supermoderno in da bi ga tujci občudovali. Zato prirejajo številne kongrese in zasedanja. Hoteli so vedno prepolni in zdaj gradijo štiri nove, kjer bo po 5200 sob. Kdor pride v Tokio, ne da bi si prej zagotovil sobo, bo moral prenočevati na cesti.

Vedno pa preseneča v Tokiu mešanica modernega in tradicionalnega. Včasih se zdi, da skušajo Japonci moderno civilizacijo stisniti v tradicionalne šablone.

DROBNE ZANIMIVOSTI

- Zvočnik, ki so ga uporabljali že Babilonci v 9. stoletju pred našim štetjem, je raziskoval tudi Edison in dal patentirati poseben tip s tremi stožci, s katerimi je bilo mogoče prenašati človeški glas tri kilometre daleč.
- V nekaterih državah se denar tako hitro obrabi, da so posamezni bankovci v obtoku povprečno samo po pol leta.
- Zirača sodi med živali, ki najmanj občutijo želo: v sušni dobi ji mesece in mesece zadostuje le sok listov akacije, ki jih obli-

ra, ne da bi se zmenila za dolgo in ostro trne med njimi.

- Kupola pariške cerkve Dome des Invalides, pod katero je pokopan Napoleon, je prevlečena s čistim zlatom, ki so ga v ta namen porabili 300 kg.
- Pruski kapetan G. von Rohr (1715—1795) je skozi 42 let vsako jutro splezal v krošnjo velikega drevesa, da bi bil med svojo jutranjo molitvijo „bliže bogu“.
- Kumulonimbi, orjaški poletni nevihtni oblaki, ki visijo čisto nad

zemljo, predstavljajo ogromne gmote vodnih hlapov, ki segajo včasih do višine 20.000 metrov.

- Mnogi poljski pajki se oprimejo spletke niti, ki so jih izločili, in tako jih veter prenaša od drevesa do drevesa.
- Pivo je zelo stara pijača. Razširjeno je bilo že v 3. tisočletju pred našim štetjem v Mezopotamiji. V starem Egiptu je bilo pivovarstvo državni monopol.
- Božjast je pri moških trikrat tako pogosta kot pri ženskah.

Velikani jugoslovanskega gospodarstva

Beograjska revija „Ekonomska politika“ je pod naslovom „100 največjih“ objavila osnovne podatke o največjih jugoslovanskih proizvodnih, trgovinskih in bančnih organizacijah po stanju konec leta 1969. Prvi seznam obsega 60 delovnih organizacij iz industrije in rudarstva, kmetijstva, gradbeništva in prometa, razvrščenih po višini doseženega skupnega dohodka v letu 1969. V drugem seznamu je zajetih 50 delovnih organizacij s področja trgovine in gostinstva, medtem ko je v tretjem

seznamu nanizanih 25 največjih poslovnih bank v Jugoslaviji.

Med največjimi proizvodnimi organizacijami so na prvih mestih: 1. INA, industrija nafte, Zagreb (skupni dohodek 5501 milijona din), 2. Rudarsko metalurški kombinat v Zenici (2995 milijonov din), 3. združeno podjetje „Iskra“ v Kranju (2610 milijonov). Druga slovenska podjetja zavzemajo naslednja mesta: Železniško transportno podjetje Ljubljana je na 14. mestu (1306 milijonov), železarna Jelenice na 19. mestu (1152 milijonov), tovarna avtomobilov in motorjev v Mariboru na 32. mestu (854 milijonov) in tovarna gospodinske opreme „Gorenje“ v Velenju na 41. mestu (620 milijonov).

Po številu zaposlenih zavzemajo prva tri mesta železniška transportna podjetja, potem pa sledijo kombinat Zenica (21.900 zaposlenih delavcev), ŽTP Ljubljana (18.400), „Jadranski brod“ (18.300), „Iskra“ (16.900), „Crvena zastava“ (15.600) in INA (14.800).

Prva mesta med trgovskimi podjetji zavzemajo: 1. „Centroprem“ Beograd (skupni dohodek 3375 milijonov din), 2. „Jugometal“ Beograd (2831 milijonov), 3. „Intereksport“ Beograd (2715 milijonov), 4. „Metalka“ Ljubljana (2389 milijonov), 5. „Invest-import“ Beograd (1744 milijonov), 6. „Jugotekstilimpeks“ Ljubljana (1683 milijonov), 7. „Slovenijales“ Ljubljana (1394 milijonov), 8. „Tekstil“ Zagreb (1247 milijonov), 9. „Prehrana“ Ljubljana (1226 milijonov). Na 24. mestu je „Kovinotehna“ Celje, na 30. mestu „Mercator“ Ljubljana, na 38. mestu „Kemija-impeks“ Ljubljana, na 41. mestu „Slovenija-avto“ in na 48. mestu „Lesnina“ Ljubljana.

Banke so po skupnih plasmajih sredstev razporejene takole: 1. Jugoslovanska investicijska banka, Beograd, (29,8 milijarde din), 2. „Privredna banka“ Beograd (14,8 milijarde), 3. „Jugobanka“ Beograd (14,3 milijarde), 4. „Beogradska združena banka“ (12,7 milijarde), 5. Kreditna banka in hranilnica Ljubljana (12 milijard), 6. Jugoslovanska kmetijska banka (10,7 milijarde), 7. Investicijska banka Sarajevo (10,6 milijarde), 8. „Skopska banka“ Skopje (9,5 milijarde), 9. „Komercialna investicijska banka“ Skopje (7,2 milijarde), 10. banka Maribor zavzema 22. mesto (1,34 milijarde), na 24. mestu pa je Gorenjska kreditna Kreditna banka Zagreb (7 milijard). Kreditna banka (1,13 milijarde).

Ali veste ...

... da je hrup enega samega reaktivnega letala enak hrupu, ki bi ga povzročilo milijon ljudi, če bi vsi govorili na ves glas.

... da pošlje človek vsakeč, ko kihne, v zrak okrog dvajset tisoč majhnih kapljic tekočine.

... da teče zajec zavoljo zadnjih daljših nog hitreje navkreber kot navzdol.

... da kamela v nasprotju z vsemi ostalimi toplokrvnimi živalmi in človekom dobro prenaša slano vodo in da si celo z njo gasi žejo.

... da je bil Chicago, danes drugo največje ameriško mesto, leta 1830 neznana vas.

... da zraste mlada jagoda na dan do 3 cm, robidnica do 7 cm, bambus pa 57 cm.

... da je vran edini ptič, ki ne prenaša ujetništva; če ga zapremo v kletko, bo odklonil hrano in raje umrl, kot da bi živel brez svobode.

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

uničil najbolj nevarna, globoko v zemljo vkopana gnezda. Vtem pa je spet začel napad bombašev, ki so pregrizli žico in napravili prehode.

Obveščevalec Blisk je to noč odšel z bataljonom, ki je napadal postojanko v Selcah. Kolona, ki se je ognila nevarnih, za sasede pripravnih mest, je po zaslugi vodnikov zašla, čeprav so jim nenehno grozili, da bodo plačali z glavo. Ko se to ni bilo dovolj, so jim obljubili, da jih bodo takoj postrelili. To je pomagalo. Po enourni zamudi so se pojavili na robu gozda, kjer so zagledali luči sovražnega gnezda. Kolona je imela še to smolo, da se je podrl mostič in se je topu strlo kolo. V dolini je bobnelo orožje, ki je spravilo pokonci vse ljudi po vaseh med hribi. Kljub temu se je bataljonski štab odločil, da bo sovražnika v postojanki presenetil in Nemce poizkusil minirati. Vsi so se zanašali na brigadnega specialista minerskih poslov, ki pa to noč ni bil dobre volje.

Dinamitar Marko se je s svojimi fanti z nasprotni strani in neopaženo privlekel v naselje. Z njim je bil Blisk. Marko je vso pot čikal švabom zaplenjeni tobak in ježno pljuval v sneg.

„Delaj jim čudeže, norcem! Povsod poka, pa jih iznenadi! To so čudni naši štabni ljudje. To je ritna strategija in taktika. Mislijo, da so Nemci otrpnili v pernicah! Tudi njim gre za kožo!“

Blisk ga je komaj miril. Nejevoljen je dinamitar lezel naprej in kar naprej godrnjal: „Seveda, Svaruna ni, zato naj pa Marko pogine pri tem norem iznenadenju.“

Utihi se je žele, ko se je na drugem koncu vasi, kjer je prodiral del bataljona, razleglo močno streljanje. Zgrbil se je, momljal nerazumljive besede, ki so bile grožnja vodniku, in potuhnjeno lezel naprej. Dinamitarju se je upanje povrnilo. Pri prvih hišah so se vodniku domačinu priključili novi, starejši možaki. Vsa fronta, očetje, sinovi, sestre bor-

cev, vse je to noč sodelovalo v akciji. Domačini so povedali, da je večidel Nemcev v zasedah na drugem koncu vasi, ker pričakujejo napad s hribov. To je izrazil Marko in se bližal postojanki kar po glavni cesti, kjer ga noben pameten vojak ne bi pričakoval. Rahla meglica je ležala v naselju. Po cesti so se priplazili v bližino utrdbe, ne da bi jih kdo opazil. S te strani tudi ni bilo bodečih žic. Marko in Blisk sta ostala v temi, dva minerca pa sta po prvih streljih, ne meneč se za nevarnost, pretekla čistino in prislonila tempirano, precej težko mino k poslopju. Oba sta se zdrava vrnila, čeprav so krogle nevarno švigale okoli ušes.

Orjaška eksplozija je zadonela v noč. Kamenje in opeka je zahrnelo prek glav, stena se je preklala in rušilo se je tramovje.

„He, he, he,“ se je Marko na ves glas zadovoljno krotal v cestnem jarku in neskončna naslada je obvladovala vso njegovo notranjost.

Zelenkasta raketa, ki se je razpočila nad ruševinami, je obsijala veliko, črno luknjo v zidu.

„Vedel sem, da bo tako! Vedel sem, da jih bomo presenetili, Blisk!“ je vpil Marko in ga lopnil z roko po plečih.

Če bi ga Blisk spomnil, da je malo prej trdil nasprotno, bi se skregal z njim, ali celo stregel. Blisk je z občudovanjem gledal kociastega minerja in bal bi se ga, če ga ne bi poznal. V svitu raket je tlel zelen ogenj v njegovih očeh, redki, oškrbljeni zobje pa so se režali. Ta vražji dinamitar! Če bi ga prijemali za jezik in ne bi sodili njegovih dejanj, bi mu že davno natresli svinca v trebuh. Ni čudno, da ga je preganjala buržoazija in je tudi v parizanih moral imeti Svaruna za zaščitnika. „Bombaši napreji!“ je kriknil. Spodbudilo ga je stokanje v ruševinah in mu vtilo novih moči in poguma.

Obloženi z bombami so se minerci pognali naprej in obsuli poslopje. Eksplozije so plale ozračje. To je bilo dina-

mitarju všeč. Ljubil je grom in vse, kar se je rušilo in se sedalo v prah. Vse, kar je razkrajalo ta bedasti in umazani svet. V občestnem jarku je sedel na torbici, se tolkel po kolnih in zadovoljen žvečil velik zalogaj tabaka in mrmral med zobmi: „Bij jih, satane švabske!“

Iz hiš za postojanko se je vsul ogenj. Streljali so Nemci, ki so prišli napadeni postojanki na pomoč. Marko se je sklonil, ne da bi odmaknil pogled od sovražnika in se umikal s svojimi. Blisk mu je sledil. Na prvem vogalu sta legla v cestni jarek. Pokalo je vedno huje z vseh strani. Zdaj se je Marko začel sukati kot privezana žival, ki čuti v hiši požar.

„Zašli smo v pravo kašo, Blisk,“ je rekel. Poklical je vodnika in mu naročil, naj se jih drži kot klop, ker ga bo v nasprotnem primeru počil. Rabil ga je, da bi jih po najbližji poti izvel iz stiske.

„Bataljon napada,“ je dejal vodnik, ki se je priplazil k njima v jarek. Videli je bil močno preplašen, ker se je neprestano oziral na vse strani.

„Kaj se pa potem treše kakor pes na kuzli, dečko?“ ga je nahrulil dinamitar in svojo jezo podkrepil s kletvicami.

Za hrblom jim je zaropotalo. Sklonili so glave in jih pritislili v tla. Potem se je nekaj ročnih granat razpočilo nedaleč od njih.

„Zdaj nas imajo oboji na muhi. Prekleti, ali nas bodo pobili zato, ker smo minirali postojanko?“ se je pridružil Marko. Prevalil se je na hrbet, da bi ga bolje slišali. Ko nič ni zaleglo, je rjul: „Ne streljajte, hudiči! Tu je Marko dinamitar! Marko!“ Njegov glas je bil nenavadno visok in hripav. Prevpil je streljanje. Ko so ga spoznali, je komandir ki je vodil napad, ustavil ogenj, kmalu nato so bili napadalci pri njih, kjer jih je še enkrat vse po vrsti ozmerjal, da je dal duška svoji onemogli jezi. Potem pa si jih je takoj privoščil: (Dalje prihodnjič)

France
Bevk:

Na prelomu

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Otroci so postali nemirni. Zresnil se je in z ravnilom udaril po mizi. Naglo se je odločil in spregovoril... Sprva se je zdrznil, kakor da glas, ki ga sliši, ni njegov, ampak jeclja nekdo za njegovim hrbtom. Nato je govoril dalje v eni sapi, kakor da se mu je beseda splasila in beži...

„Cari bambini! Da oggi in poi dobbiamo parlare e studiare in lingua italiana. Non piu in lingua slovena che è la lingua dolce delle vostre madri... perchè...”

Perchè? Zakaj? Beseda se mu je ustavila. Otroci so ga gledali z nedolžnimi očmi. Že koj spočetka so bili začudeni, odprli so usteca in niso več obrnili obraza od njega. „Kaj mislijo, kaj čutijo, kako me sodijo?” je sprelatelo Lebana. Ni se bal nobene druge sodbe razen sodbe otrok. Perchè? In ni vedel, zakaj. Ali vedo oni, ki so to ukazali?

Predolgo je molčal, otroci so znova postali nemirni. Ali ne čutijo, ne slišijo, kako mu bije srce? Dvignila se je neka učenka in vprašala: „Prosim, gospod učitelj, ali se ne bomo več učili po naše?”

Prišlo mu je, da bi bil rekel: „Ne več.” Rad bi bil odkril srce v domačem jeziku in ga iztresel pred otroki. Potožil bi, povedal, kakor bi vedel in znal, da bi ga mali razumeli in po krivem ne sodili. Hotel bi se razjokati, objeti vse po vrsti, nato zbežati iz sobe, iz vasi, ven v polje. Premagal se je, zatajil samega sebe in rekel trdo: „Non capisco.”

Otroci so se tiho spogledali. Med splošnim molkom se je dvignil Petreček in naredil dovtip kakor svojčas pri črnolasi, drobceni učiteljici s Sicilije: „Piška!”

Stisnil je glavico med ramena in se potuhnil čisto v klop. Nekateri so se zasmejali, drugi so še vedno zrl v učitelja. Ta se je razburil in z roko udaril po mizi: „Silenzio!” Zdelo se mu je, da razume vso nemo govorico obrazov in oči. Tega ni mogel prenašati. Da bi zatrl strahotni občutek, ki ga je prevzemal, je začel znova: „Cari bambini... Adesso... Cari bambini...”

Ni bilo mogoče, beseda mu je lepela na jeziku. Občutil je, kako mu slednji zvok trga kos telesa, kos srca in duše. Materin jezik je tako njegova last in last vsakega teh otrok, kakor je srce njegova last. Povezan je s telesom in dušo, iz pradedov v sinove in vnuke. Če sam prodaja materinščino za skledo leče, ali jo sme jemati tudi otrokom, ki zavzeti sede pred njim in ga ne razumejo? Kaj so mu takega storili, da je v tujem jeziku zavpil nad njimi? Petrečku so se na njegov „silenzio” udrle solze, ko se je hotel le pošaliti. Prav je imel! Ne-koč je slišal igrati „Lepa naša domovina”. Jokal je. V čitalnici je pel: „Buči, buči, morje Adrijsko”. Mravljinici so mu lezli po životu. Zdaj je občutil mršavico ob slednji tuji besedi, ki jo je spregovoril pred prepadlimi obrazki, ob zamrlem smehu otrok... Čutil je, kako se mu stiska grlo, zapeklo ga je v oči.

„Cari bambini...” Gledal je po klopih in se zavzel. Deklici, ki ga je bila prej vprašala: „Prosim, gospod učitelj...” so tekale solze po licih. Čemu joče? Ali ji je Petrečkovo kisanje šlo tako do srca? Ni čutil solze, ki je bila njemu pritekla iz oči. In vsi obrazi, kakor da bodo zdaj planili v jok. To ga je neznansko razburilo in ga še bridkeje zgrabilo za srce. Oči so se mu tako zameglele, da je videl obraze otrok le v nejasnih obrisih kot skozi motno steklo. Tedaj se je Rafael Leban zavedel, da joče pred otroki, da mu solze silijo iz dna duše, ki se mu krčevito zvija. Še trenutek — pa bo glasno zahliplal in za njim ves razred... Vzel je klobuk in stekel na hodnik...

Nikoli več ni stopil v šolo, zaprosil je za upokojitve. Čudili so se mu. „Še dve leti — zakaj ne bi počakali?” Toda Leban je bil v enem samem dnevu doživel za deset let, ni se dal pregovoriti. „Ne morem več,” je ponavljal. Res ne morem več... In je pristavil: „Živci, srce...” Ni lagal. Srce, srce! — — —

Med dvema vojnama, 1946 (odlomek)

Ogorek od Narodnega doma v Trstu: slovenski Narodni dom v Trstu so zažgali fašisti 13. julija 1920; — Non capisco: Ne razumem. — Da ogg... Od danes naprej moramo govoriti in se učiti v italijanskem jeziku. Ne več v slovenskem jeziku, ki je sladki jezik vaših mater... zakaj... — Silenzio! Tiho! — Cari bambini... Dragi otroci... — Adesso: Zdaj.

MATEVŽ HACE

V
SOTESKI

Dan je bil oblačen, mrzel in deževen. Iz doline so se umaknile brigade, delavski bataljon, komande in terenske skupine. Vse je odšlo.

Po blatni cesti se je gugal star kmečki voz, v katerega je bil vprežen mršav, velik in sila star konj. Za konjem je počasi stopal petinšestdesetletni starec, visok, močan in malo pripognjen. Pokrit je bil z velikim rjavim klobukom, s katerega mu je ves čas curljalo po hrbtu. Čez pleča mu je visela puška s cevjo obrnjeno navzdol. Včasih se je ozrl na voz, kjer je sedela mlada ženska, vsa zavita v debelo odejo. Včasih je zamomljal: „Liza, potrpi, saj bomo kmalu tam.” Bila je njegova petindvajsetletna snaha, ki je v naročju držala enoletnega sina. Od časa do časa je zateglim glasom zaklicala: „Oče, ljubi oče, bomo kmalu tam?” Ali pa je samo pogledala izpod debele odeje na starca, nato ji je pogled spet zdrknil na starega konja, ki je s težko sapo vlekel okorni voz. Nazadnje so ji oči obvisle na Savinjskih gorah, kjer je venomer bobnelo. Sama pri sebi je zamrmrala: „Tam gori je moj Peter.”

Znova se je ulila ploha in na visoke Savinjske planine so se usedle goste megle. Otok je spet zajokal. Starec se je obrnil in vzkliknil: „Otroka še bolj zavij!” Starec je potegnil iz voza drugo odejo in jo dal snahi. Potem je spet poslušal zamolklo bobnenje, ki se je razlegalo z gora, udaril konja z bičem in rekel: „Ja, tam gori se jih pa danes kar tare.” Obenem se je spomnil na vsa leta, ki jih je prebil na Soški fronti. Od Doberdoba, Gabrijela, Fajtega Hriba, Oslavja do Sabotine. Čiknil je pred voz in dejal snahi: „Enajst ofenziv sem prebil na Soči in samo to ti rečem, da niti vsaka stota krogla ne zadene.” Liza mu je odvrnila: „O za božjo del, samo da ne bi.”

Ob križpotju, kjer se odcepi cesta v sotesko, je stal starejši stražar. Vihal si je brke in si vse pazljivo ogledoval. Konja, starca in žensko z otrokom. Potem je rekel: „Oha, kam pa vi? Ranjencev nimate. Ženske in otroci pa naj bodo kar doma.” Starec ga je srdito pogledal in povedal, da je Kamnarjev Miha. „Stiri sinove imam tam gori.” Z bičem je pokazal na strme gore Radohe, kjer je bobnelo.

Stražar se je ujezil in začel vpiti: „Čemu tišcite na zimo v planine. Vrnite se.” Mimo so hiteli obveščevalci, kurirji in zapozneli terenci. Vsi so svetovali, da naj se vrnejo. Starec pa je trmasto vztrajal: „Pet let sem bil vojak in Nemce poznam. Vem, da ne bi bilo prav, če bi ostal, ko cela vas

ve, da so štirje iz hiše v planinah. Lizo in vnuka bom dal na varno, za mene pa ne skrbite.” Starec je čiknil pred njega in rekel: „Kaj te briga ženska in vnuk, to je moja stvar. Prej sem bil vojak kot ti, in vem, kako gredo te stvari.”

Izza Mecesnika je nizko pribobnelo letalo in v bližini streslo bombe. Nato je odletelo proti Mozirskim planinam. Stražar je skočil v občestni jarek in si z rokami pokril glavo. Liza je zavpila, ko so zatreskale bombe in otroka še bolj stisnila k sebi. Kamnarjev Miha pa je spet pljunil in poglaval konja. Čez čas se je obrnil k snahi in se zasmejalo: „Si ga videla, Liza, si ga videla! Komaj se pokaže takale ropotulja, pa ti skoči v jarek. Ta se bo še moral navaditi. Morebiti še mesec dni ni v četi, pa nas je že skoraj poslal nazaj.”

Sredi soteske ga je ustavil drugi stražar: „Kam pa, oče, kam?” Starec je spet čiknil in z bičem pokazal na visoko Radoho. „Tam gori so moji štirje sinovi. Za snaho in vnuka pa odgovarjam jaz, ne ti.” „Vi že, vi,” je rekel stražar, „kaj pa otrok?” Starec se je nakremžil in zavpil: „Ne bo ga slana vzela, je iz trdne rodbine.” „Ja, ampak kaj bodo dejali v štabu, če zvedo, da sem vas pustil.” — „Bil sem vojak,” je odvrnil Miha. „Vse te gozdove, vsa ta pota in steze poznam, zato ne skrbi.” Jezno je udaril po konju in voz se je zazibal po slabi cesti naprej. Liza na vozu je molčala in se na tihem ponosno čudila tustu, da je tako odločen. Saj je bil doma zmerom tih in miren. Na koncu poti je izpregel konja in voz zavlekel med gosto grmovje, kjer ga je zadelal s smrekovimi vejami. Kmalu je prišel domači kurir.

Kamnarjev Miha se je vzravnil in rekel: „Lej, Jožek, tebi izročam snaho in vnuka Petrečka. Ti ju boš že tako spravil, da ju Nemci ne bodo nikoli dobili.” Liza je stopila k očetu: „Oče, dajte, da grem z vami na Radoho.” je rekla. „Tako rada bi videla Petra.” — „Danes ne,” je odvrnil Miha, „preveč bobni tam gori. Skrbi za Petrečka, da bo sit in da ga ne bo zeblo.” „Nič se ne bojte, oče,” je dejal kurir Jožek. „Skrbel bom za oba, saj smo vendar domači.” Starec se je še enkrat obrnil k snahi: „Kadar bo bolje, pa bo prišel k tebi Peter, če ne on, pa Jože ali Marko ali pa France, no navsezadnje sem pa tudi jaz, ki vem za vse steze, da vaju bom pripeljal domov.” Potem je rekel kurirju: „Ti Jožek, pa še konja vzemi, ti bo prav prišel. Tako ga vsaj ne bodo vzele

Koroški Slovenci žive — in bodo živeli!

To je osrednja misel bogato ilustrirane knjige

„KOROŠKA ZNAMENJA“

V knjigi velikega formata z več kot sto barvnimi in črno-belimi fotografijami je slovenski časnikar JOŽE ŠIRCELJ opisal svoje obiske pri koroških Slovencih od Brda pri Šmohorju do Libuž, od Dječ do Sel.

Avtor pravi:

„H KOROŠCEM SEM ŠEL BREZ PREDSDOKOV, NI ME ZANIMALA POLITIČNA BARVA TEGA ALI ONEGA, POGLAJITNO MI JE BILO, DA JE SLOVENEK.”

Velika večina sobesednikov je odkrito in pošteno povedala, kar mislijo in čutijo. Tako se je nabralo za celo knjigo izpovedi, ki so nazorna podoba tega, kako koroški Slovenci žive zdaj in kako jim kaže v prihodnosti.

Knjiga bo izšla to jesen pri založbi ČGP „DELO”.

Cena te zelo zanimive knjige bo v prednaročilu 98 šilingov, v prosti prodaji pa bo knjiga dražja. Ker bo naklada knjige majhna, priporočamo, da se čim prej odločite za naročilo.

V ta namen se poslužite spodnje naročilnice, ki jo izpolnjeno in podpisano pošljite do 15. oktobra 1970 na naslov: „Naša knjiga”, Wulfengasse, 9020 Klagenfurt-Celovec. Knjigarna vam bo knjigo po izidu poslala po povzetju (Nachnahme).

N A R O Č I L N I C A

Podpisani(a)

naslov

s to naročilnico nepreklicno naročam knjigo J. Šircelja „KOROŠKA ZNAMENJA”, ki jo bom plačal ob prejemu.

(podpis)

HANS APRIL

Zamenjani plašč

Ob slaščičarskem bifeju je sedel srednje velik gospod dobrodušnega obraza. Mir in udobje so kalili hiteči natakariji ter natakarike, ki so s težko naloženimi pladnji balansirale pred njegovim nosom. Pa ga

tiste mrhe.” Liza je še enkrat zaprosila, da bi šla rada z njim k Petru. Starec pa je odkimal, poljubil vnuka Petrečka na rdeča lica, krepko stisnil snahi in kurirju roko. Potem je v staro avstrijsko puško potisnil pet nabojev, si jo vrgel na rame in odšel po strmini proti goram, kjer so bili njegovi štirje sinovi.

prijaznost ni zapustila, odločno je srkal svojo kavo in se veselil življenja.

Nenadoma, kot bi ga udaril, se je zdrznil. Na široko je razprl oči, nemirno se je presedal, ustnice so se mu posušile, se znova ovlažile, ves čas je gledal gospoda v elegantnem kašmirkem plašču, ki je pri vrtljivih vratih poravnava svoj zapitek. Ko je stopil iz kavarne, je vstal in mu stresaje z glavo sledil.

Po sto korakih ga je dohitel. Vljudno je privzdignil klobuk. „Oprostite, prosim...” „Želite?” „Vas smem nekaj vprašati.” „Seveda. Toda pohitite. Mudi se mi.”

„Imam čast govoriti s kopališčkim zdravnikom dr. Andreasem Kernom?”

„Ne.” „Zares ne?” „Ne. Nisem zdravnik niti se ne pišem Andreas Kern.” „Pa se ne molite?” „To pa že vem, kdo sem!” „Da. Že. Seveda. Toda...” Zamenjani je ježno zmajal z glavo.

„Se enkrat vam povem, da nisem dr. Andreas Kern!” „Ne?” „Hudiča! Ne!” „Čudno. Zelo čudno. Pa sem bil prepričan, da ste kopališki zdravnik dr. Andreas Kern.”

On se je veselo zasmejal. „Kako vam šine kaj takega v glavo? Sem mar tako podoben vašemu doktorju?” „Ne. Čisto nič.” „Nisem mu podoben?” „Ne. Le...” „Kaj torej?” „Oblečeni ste namreč v Kernov novi plašč.” „Kaj?”

„Njegov novi plašč nosite.” Elegantni gospod je zavpil: „Le kako si drznete? Kako morete kaj takega trdit? Kdo pa ste pravzapravi?”

Prijazno mu je odgovoril: „Kopališki zdravnik dr. Andreas Kern.”

Za začetek šolskega leta

- Anton Slodnjak: **ZGODOVINA SLOVENSKEGA SLOVSTVA**, dve knjigi skupaj 592 str., ilustr., pl. 160.—
- Bajec-Kolarič-Rupel: **SLOVENSKA SLOVNIKA**, 350 str., br. 35.—
- **SLOVENSKI PRAVOPIS**, 1054 str., polusnje 150.—
- Stanko Bunc: **MALI SLOVENSKI PRAVOPIS**, 430 str., pl. 46.—
- France Tomšič: **SLOVENSKO-NEMŠKI SLOVAR**, 768 str., pl. 100.—
- France Tomšič: **NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVAR** (priročna izdaja) 382 str., pl. 40.—
- Janko Kotnik: **SLOVENSKO-NEMŠKI IN NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVARČEK** (Langenscheidtova žepna izdaja) 400 str. 37.—
- **SLOVENSKA ČITANKA I** za slovensko gimnazijo v Celovcu, 196 str., ppl. 50.—
- **SLOVENSKA ČITANKA IV-V** za slovensko gimnazijo v Celovcu, 196 str., ppl. 70.—
- **NAŠA ZAČETNICA** za dvojezične ljudske šole, 78 str., ilustr., kart. 45.—
- **NAŠ DOM**, berilo za dvojezične ljudske šole, 136 str., kart. 20.—

- Fran Bradač: **SLOVENSKO-LATINSKI SLOVAR**, 348 str., pl. 36.—
- Fran Bradač: **LATINSKO-SLOVENSKI SLOVAR**, 610 str., pl. 66.—
- France Verbinc: **SLOVAR TUIK**, 770 str., pl. 176.—
- **SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA**, 1. del (črke A—H), 844 str., velikega formata, polusnje 440.—
- Pavel Karlin: **NEMŠČINA NI TEŽKA**, 280 str., br. 38.—
- Janez Gradišnik: **SLOVENŠČINA ZA SLOVENCE**, 564 str., pl. 76.—
- Anton Breznik: **ŽIVLJENJE BESED**, članki o slovenskem jeziku, 358 str., pl. 75.—
- **MLADINA POJE**, pesmarica za koroško mladino, 1. zvezek, 64 str., br. 8.—

Posamezne knjige lahko naročite tudi po pošti. Plačilo možno v obrokih.

KNJIGARNA „NAŠA KNJIGA”
CELOVEC, WULFENGASSE

Petek, 9. 10.: 9.35 Šolska oddaja — 16.10 Osnovne splošne izobrazbe — 16.45 Madžarski pregled — 17.15 McPeetersovo popotovanje — 18.15 Obzornik — 18.45 Bela Bartok: Čudežni mandarin — 19.00 Mozaki — 19.30 Svet na zaslonu — 20.00 Dnevnik — 20.35 Mož ki ubil Libertyja Valencena, ameriški film — 22.40 Opustila jo — 24.00 Poročila.